

ANTONIO ZAVALA

JAN-EDANAREN BERTSOAK

(II)

JAN-EDANAREN BERTSOAK

(II)

AUSPOA LIBURUTEGIA

(155)

Auspoa Liburutegia
(EDITORIAL AUSPOA)

Plaza Santa María, 2 — Tolosa, Gipuzkoa
Teléfono (943) 67 12 82

ANTONIO ZAVALA

JAN-EDANAREN
BERTSOAK

(II)

AUSPOA LIBURUTEGIA

1982

Azala: Inazio Zuloaga'ren marrazki-lana,
Donostia'ko San Telmo Museoan.

© Auspoa Liburutegia (Tolosa - Gipuzkoa)

Fotokonposatzalle: Oena - Lasarte

Inprimatzaille: Itxaropena, S. A. - Errikobarra kalea, 2 - Zarautz

ISBN 84-7158-097-7

Depósito Legal: S. S. 136 82

Abril 1982

ARKIBIDEA

Arduaren birtutiak	9
Arduaren ipuiak	15
Andre eta gizon mozkorrak	21
Ardo gorri naparra	25
«Andre bat ikusi det...»	37
«Ardaotxo baltza, zer dakak ik?»	47
«Bein tabernan ...»	61
Bertso Berriak: «Frantzes euskaldun bat...»	67
Kanta zarrak	71
«Mutill gazte batzuek...»	75
«San Migel aurreko...»	79
Bertso Berriak: «Kanta-papera saltzen dalako...» ..	83
Tripaundi ta bere lagunak sagardotegian	91
Bertso Berriak (Atia ta katua)	95
Mozkorrarenak Bertso Berriak	103
Bertso Berriak Moxkorrari jarriak	109
«Goizean sartu eta...»	117
Ate bigun bateri	121
Esnedun bateri	125
Lagun artean egindako sagarduaren gertaerak	129
Zenbait bertso	133

ARDUAREN BIRTUTIAK

Amabost bertso auek, Gregorio Mujika zarenaren bildumatik artuak ditugu.

Moldiztegiaren izena onela duan bertso-paper bat da: *Tolosa: Imp. de E. López.*

Urterik ez du bertso-paper onek esaten. Banañan moldiztegi ori, 1877'etik 1929'ra ezagutu zan *E. López*'en izenarekin. Bitarte ortan jarritako bertsoak izango dira, beraz.

Beste argibide bat zortzigarren bertsoak ematen digu. Ardoak barbero-premiak aienatzen dituala esaten du. Alegia, gaur *medikua* diogun bezela, *barberoa* esaten zan denborako bertsoak. Antziñakoak, beraz; 1877 urtetik urbillagoak, seguru aski, 1929'etik baño.

Egillearen izenik ez da iñun ageri. Eta ori somatzeko biderik ere, ez degu guk beintzat ikusten.

Bigarren bertsoa eta Aita Meagher'en beste bertso bat, oso antzekoak edo ia berdiñak dira.

1. Matsaren emakaia
pozkiada osua,
almen pare gabia
txitez doatsua;
beltz gorria kolorez,
indarrez garbua,
adimentuz argia,
auxe da ardua.

2. Gizona ardo gabe
dago erdi illa,
mar-mar dabilkio tripa
arduaren billa;
baña ondo eran da
ardo beltz ongiña,
gizon bakar au bada
amarrentzat diña.

3. Soldaduak gerran da
baita gudan ere,
neke arrisku aundian
bizitzen dirade;
gorri beltzetik ondo
eraten badebe,
ausardia berekin
beti lagun debe.

4. Ardua ez dalarik
eztiki gozua,
beragana darama
nere gogo osua;
naigaben izumena,
loaren lazua,
zugandik iges dabil
amore falsua.

5. Urtiak ere ez diote
indarra kendutzen,
zenbaiten kariñua
dubenak aldatzen;
engañuen zastadak
balira sentitzen,
arduak bakarrik daki
osoro sendatzen.

6. Lore-pilla biziak
ta edertasunak
ajatzen dira danak
pasarik egunak,
berenez diralako
txantxako bigunak,
baña luzitzen dute
arduan egun junak.

7. Lurrin atsekabia
gogorapen txarra
gabian kendutzeko
eran ardo zarra,
lo osuan nai bada
iritxi goizera,
zeruaren pakian
arduan pensatzera.

8. Ur egosi epelak
eta iturriak
ez ditu murritutzen
nere egarriak;
obeto kendutzen du
ardo beltz gorriak,
aienatzen ditula
barbero-premiak.

9. Egiazko adiskide
ta amante leiala
aditu det txit errez
arkitzen ez dala;
baña ardo nobliaz
lagundutzen dana,
pozez bete ta laister
deskansuan dala.

10. Arduak jira dizkit
penak txit atsegiñ,
amorio-akuladak
nituanak ain miñ;
aingeru-erariak
premian on egin,
ordu illun tristiai
diela eragin.
11. Umore onez kantatu
arduen birtutiak,
prestatuz onratzeko
kofrade guztiak;
aberatsak alegre,
kontentu pobriak,
guztientzat berdiñak
arduan legiak.
12. Ardo-baporiak nola
biotzetik ala,
milla pena irten da
libratu naizana;
eskergabekeria
umiltzeko ala,
eran da berriz eran
ardu ona dala.

13. Gero soñu ta dantza
zumo gorriari,
eguzki osuaren
argi ederrari;
begira mats guzien
amoriyuari,
berriro nun dakarren
beren frutu ori.

14. Eran goizian txuritik
al dan onenetik,
arratsaldian gorritik
ona baño obetik;
ala egiten diat nik,
ik ere al badegik,
eran zak bizikaitik
ta on egingo dik.

15. Dabiltzala pitxarrak,
igual bonbillak,
zerbait gazigarri ta
bigunak opillak;
batzuek ustua ala
betiaz txopiñak,
hospitalera arte
gure azken fiñak.

ARDUAREN IPUIAK

Bertso auek izenburu orrekin, Bilbo'ko *Ibaizabal* astekarian arkitu ditugu, 59'garren zenbakian, 1903'eko Otsaillaren 15'ean.

Bertsoak nundik artu eta kopiatua dituan, oar batean esaten du *Ibaizabal*'ek:

«Paper zaar zaar artean aurkiturikoak dira. Eztakigu nok egiñak».

Guk, beintzat, duda egiten degu bertso auek bertsolariren batek jarriak izatea. Bearbada, gizon eskoladun baten lana dira. Apaizen batenaedo. Mozkorkeriaren aurka zerbait egin nai eta bertso auek paratu. Alegia, erriarengandik ez, bañan erriarentzat sortutako bertsoak.

Irakurlea bereala oartuko danez, puntuak launaka ez, bañan binaka eratuta daude. Bizkaia'n garai batean egiten zanez, beraz, oker ez bagaude beintzat. Ta bertso auek Bizkai'koak izatea, gauza garbia da, euskera angoxea baita.

1. Arduaren ipuiak
asko ta luziak,
ezin esan nezakez
nik oraiñ guziak;
orregatikan ere,
bere txit zaleak,
ara emen nolabait
onak albisteak.

2. Zeinbat gizasemekin
du burla egiten
matsaren ur beltz urak
igaz eta aurten!
«Edan ardura gabe
—dio—, merke nago,
zuen sabel barruan
ongi naiz egongo».

3. Asi eta naiago
merkeaz pozturik,
denbora gutxi barru
ongi beroturik;
ezta andik aurrera
senide pobrerik,
gaztaiña eta arto
ez gari urririk.

4. Trago baten ondoren
lastertxo bestea,
fortuna askorentzat
jarrita egotea;
jaikitzen diranentzat
dirade kontuak,
nola aurkitzen diran
belaun ta buruak.

5. Bide guziak dira
berentzat estuak,
mutillen parregarri
dijoaz gajuak;
begi gorrituekin
ekusi eziñik,
nonbait gelditu arte
lupatzan etzunik.

6. Batzuek asten dira
orduan kantatzen,
non-da baleudez legez
oe bigun baten;
besteak atzaparrak
guziz zabaldurik,
lupatza isten dabe
ongi markaturik.

7. Jira eta biraka
an jaiki eziñik,
ezta erraz aurkitzen
urde ain zikiñik;
orra zertara duan
gizonak burua,
maitetu dualako
larregi ardua.

8. Gabak asko emanda
geien-geiengan
dirade etxeratzen
ez ordu onean;
batzuek, bereala
oera sarturik,
diote ez dutela
gaitzezko katurik.

9. Beste batzuek berriz
diote pozarren:
ez diradela iñoiz
lurrera erorten;
baiña beren buruak
ongi lainotuak,
ala gaxoak daudez
ongi moskortuak.

10. Pipia aterata
ezin ondo sutu,
edo bai bereala
laster amatatu;
au da señale ona
gizonen artean,
tabernatik etxera
dijoazenean.
11. Or ta emen gelditu
pausu bakoitzean,
mormorietan jardun
bakar-bakarrean;
egia esateko
dute bai laguna,
artan asi ezker
txito ezaguna.
12. Erderazko izketa
dute txit maitea,
lotsaria bezela
euskera egitea;
itz bero bakoitzean
lurrera txistua,
ezta ez moskorraren
señale gaiztoa.

13. Ardoz bete ezker
ezta ez txatxarrik,
ez bera bildurtzeko
zenso eta zorrik;
ezpadu ere emango
tabernan pagurik,
karga du saltzaillea
guzia pozturik.

14. Zarrak aztutzen dira
beren urteakaz,
itxu eta errenak
eri guziakaz,
ixillak berriketan,
atsoak kantatzen...
Eztet nekatu gura
geiago kontatzen.

ANDRE ETA GIZON MOZKORRAK

Bertso auk, irakurleak zenbakiai begiratzen badie, irugarrenetik asten dirala ikusiko du. Ondoren, seigarrenetik bederatzigarrenera salto egin. Lau bertso falta dira, beraz: 1, 2, 7 eta 8'garrena. Zergatik ote? Bertso-paperaren beko erdia bakarrik jaso degulako. Goikoa galduta dago.

Bertso-paper ori, *Donostian: Osés-en moldizteguien* argitaratu zan. Eta gorde dan puska, Donostia'ko Juan Arbelaiz zanaren eskutik jaso genduan.

Zer izenburu izango ote zuan ere ez dakigu. Orain daukaguna, guk ezarria da. Bertso auk, lenengo emazkumezkoak eta ondoren gizonzkoak astintzen baitituzte.

Amairugarren bertsoak, itxuak paratuak dirala esaten digu. Lendik ere dakigunez, itxuak, nolabait bizimodua atera bear eta bertso-saltzalle saiatuak izan ziran garai batean. Ikus: *Auspoa*, 68-69-70.

3. Gizonak artzen badu
andrea ordia,
ez daduka munduan
trabaju txikia;
gizonak egiten badu
arto edo garia,
andriak bustiko du
ardo eztarria,
gizon zintzoarentzat
ai zein mingarria!

4. Ezin burutu leike
andre mozkorraikin,
zer ondatuko luken (1)
Jaungoikoak jakin;
adiskiratzen bada
tabernariakin,
igual juango da
oiko zapiakin,
ardoa edateko
aren baliakin.

5. Aritzaki ona dago
meza-egunean,
botilla tapatzeko
manteliña pean;
ura beteko dute
tabernen batean,
isillik edateko
oiaren aldean,
orra zer maliziak
atsoen artean.

(1) Bertso-paperak: *luke*.

6. Andre mozkorra duen
gizon gizaisoa (2),
etzenduen billatu
aiñ prenda gaiztoa;
agureak jan arren
sukaldean artoa,
andreak erango du
tabernan ardoa,
senarra gobernatzeko
zer modu bapoa!
9. Ea, neskatxa gaztiak,
pensa zazute ongi,
begira zaiozute
mutil gaztiari:
ia tabernara juaten
ote diran sarri,
kontuak aterata
baietz esan orri,
ibilli nai ezpadezu
gero farragarri.
10. Ezkontzen bazerate
mutil ordiakin,
nola bizitzen zeran
nik nai nuke jakin;
mozkortuta badator
gau eta gau erdin,
atera egingo zaitu
oietikan arin,
izotza dagoenean
eztago atsegin.

(2) Bertso-paperak: *gizaisoak*.

11. Ezin burutu leike
 gizon mozkorrakin,
 aserratu ezker
 andre gaixoakin;
 ezer esaten bazaio
 arrazoiarekin,
 mozkorrak esango du:
 «Kuidado nerekin,
 gerria autsiko dizut
 makilla batekin».
12. Enkargatzen zaituztet,
 andre ezkonduak,
 gizon mozkorrarekin
 gertatutakuak,
 pazienzian pasatzeko
 zeuen trabajuak,
 pagatuko dizute
 ondo Jaungoikuak,
 beste erremediorik
 ez dezu gajuak.
13. Orra orainguarekin
 amairu bertso berri,
 itxuak paratuak
 gizon mozkorrari;
 libre zauten gazteak
 kontuan ibilli,
 orra nik nai bad... (3)
 jakiñian ipiñi,
 nik gezurra badiyot
 galde edozeñi.

(3) Papera puskatuta dago eta ezin irakurri.

ARDO GORRI NAPARRA

Oso ardo-kanta ezaguna degu onako au. Gure errietan askotan entzun dana eta gaur egunean ere aztu ez dana.

Argitaraldirik zarrena, gure eskuetaraño irixi diranetan, Donosti'ko *Euskal-Erria* aldizkariak 1882 urtean egin zuana da.

Aurretik onako oar jakingarri au egiten du:

«La siguiente canción, de autor anónimo, muy popular así en Goyerri como en una parte de Bizcaya y la montaña de Nabarra, se halla acomodada a la música de otra canción, no menos popular, con letra castellana, que comienza: A... a... a... el vino de Navarra... el que lo tiene lo bebe...»

Oso ezaguna, beraz. Eta egillearen izenik gabea eta erderaz ere kantatzen dana. Bañan zein izkuntzetan sortua dan, guk beintzat ezin esan.

Ondoren, bertsoak ematen ditu *Euskal-Erria*'k, letra soil-soillik ordea, doñurik gabe:

Ardan gorri naparra,
ez edan neurri gabe,
ibilli, arren, polliki,
orain pentsatu ez gero,
utsegiñak zuzendu.

A, a, a,
ardan gorri naparra,
neurritz dala su-garra,
geiegian da txarra,
ardan gorri naparra.

E, e, e,
ez eran neurri gabe;
nola izan zeure jabe
urdalla egiñik labe?
Ez eran neurri gabe.

I, i, i,
ibilli, arren, polliki,
naiz andi ta naiz txiki,
begiak ondo iriki,
ibilli, arren, polliki.

O, o, o,
Orain pentsatu, ez gero,
geiegi ez jarri bero,
gizon zeran ezkerro,
orain pentsatu, ez gero.

U, u, u,
utsegiñak zuzendu,
Jainkoaz gogoratu,
alkar ondo maitatu,
utsegiñak zuzendu.

* * * * *

Poesía Euskara liburuan (*San Sebastián, 1896, Biblioteca selecta de autores vascongados, prólogo de Benito Jamar*), bertso aukeratuak argitaratu ziran. Bañan *Euskal-Erria*'n bezelaxe.

Tolosa'ko Fakundo Adurriaga *Besamotza* zanaren kuadernoan ere arkitu ditugu, eskuz idatzita. Ontan ere, *Euskal-Erria*'n bezelaxe.

Bertso-paperetan ere argitaratu zan kanta au, Aita Meagher'en bertsoekin batera, *Imp. de Pedro Orúe*. - *Eibar* moldiztegiaren inprentatuta. Onek ere, *Euskal-Erria*'k bezelaxe bertso guztiak. Bañan *ardan* jarri bearrean, *ardau* idazten du.

Jose Ariztimuño *Aitzol* zanaren bilduman ere arkitu ditugu, eskuz idatzita. Nork bialduak diran ez du esaten. Bertsoak *Euskal-Erria*'k bezela onek ere. Bañan ez *ardan* eta ez *ardau*; *ardo* idazten du. Eta modu ontan eratuta, kantatu ere orrela egiten dira-ta:

A, a, a,
ardo gorri naparra,
neurritz dala su-garra,
geiegian da txarra,

a, a, a,
ardo gorri naparra.

Azkoitia'n jaio eta Zarautz'en bizi dan Patxi Larrañaga'ren aotik ere jaso ditugu bertso auek. Bertsoak, *Euskal-Erria*'k bezelaxe, aitatzerik merezi ez duan aldaketa txiki bat edo beste izan ezik. Eta doña, onela:

Azkue'k, iru emale auengandik jaso zuan kanta au: Lekeitio'n, Luzia Zabala; Elizondo'n, Leonzio Iturralde; eta Arruitz'en, Franzisko Iguzkiza.

Iru emale oien emaitza, bere *Cancionero popular vasco* bilduman argitaratu zuan, 83 zenbakian. Bañan Lekeitio'ko eta Arruitz'ko doñuak bat egiñik, aldaketak oarretan adierazirik. Eta iruren aotik jaso zituan bertsoak edo letrak, naasita.

Beraren esku-idatzietan, berriz, iru doñuak berezita daude; eta bertsoak ere bai.

Guk ere, obe ustez, ala emango ditugu bai doñuak eta bai bertsoak, esku-idatzi oietatik kopiatuta.

Lenengo, Lekeitio'ko Luzia Zabala'ren doñu eta bertsoak:

A, a, a,
ardo gorri naparra,
alimentu ona da,
edan al baldin bada,
a, a, a,
alimentu ona da.

E, e, e,
ez utzi edan bage,
baldin bada debalde,
ni ardoaren alde,
e, e, e,
ni ardoaren alde.

I, i, i,
ardoak gaituz bizi,
naiz edan ta naiz utzi,
beinik bein aoa busti,
i, i, i,
ardoak gaituz bizi.

O, o, o,
edan dezagun gogoz,
zeuk orain da nik gero,
guztiontzako dago,
o, o, o,
edan dezagun gogoz.

U, u, u,
taberneruak saltzen du,
dirurikan badegu,
ardoa baldin bogu (*sic*),
u, u, u,
taberneruak saltzen du.

Be, be, be,
beterikan basoa,
konsolatu egidazu
neure biotz gaisoa,
be, be, be,
beterikan basoa.

* * * * *

Elizondo'ko Leonzio Iturralde'ren aotik jasota, doñua eta lenengo bertsoa besterik ez:

A, a, a,
arno gorri naparra,
alimentu ona da,
edan al baldin bada,
a, a, a,
edan al baldin bada.

* * * * *

Eta Arruitz'ko Frantzisko Iguzkiza'ren aotik jasotako doñu eta bertsoak:

A, a, a,
ardo gorri naparra,
alimentu ona da,
edan al baldin bada,
a, a, a,
edan al baldin bada.

E, e, e,
ni ardoaren alde,
edan ardura gabe,
baldin bada debalde,
e, e, e,
ni ardoaren alde.

I, i, i,
ardoak gaitu bizi,

noizikan bein bai busti,
edan gabe ez utzi,
i, i, i,
ardoak gaitu bizi.

O, o, o,
au biontzako dago,
edan dezagun oro,
zuk orain da nik gero,
o, o, o,
au biontzako dago.

U, u, u,
ardoak gaitu galdu,
geiegi edan degu,
lurra irago digu,
u, u, u,
ardoak gaitu galdu.

* * * * *

Azkue'k, bere *Cancionero popular vasco* ortan, doñua eta bertsoak eman ondoren, onako oar jakingarri au egiten du:

«Esta variante de Arruitz Lekeitio (len esan bezela, biak bat eginda ematen baititu) parece de más carácter báquico, pero tiene en su contra que se usa aún con letra castellana y no es tan típica como para poder asegurar que más bien es melodía exportada de nosotros que a nosotros importada.»

*A, a, a,
el vino de Navarra
a todos nos agrada
y la vida alarga;
a, a, a,
el vino de Navarra».*

* * * * *

Aita Jose Inazio Arana zanaren bilduman,
doñurik ez bañan beste letra bat arkitu degu:
bost bertso, bañan sagardoari buruz:

A, a, a,
sagardua ona da;
Ergobi'kua bada
eran gabe ez laga;
a, a, a,
sagardua ona da.

E, e, e,
egin nuben nik galde
ematen zan debalde
erateko bi balde;
e, e, e,
egin nuben nik galde.

I, i, i,
jarri ninduben ongi
erateko beste bi
mozkortu gabetani(k);

i, i, i,
jarri ninduben ongi.

O, o, o,
baziran ogei baso
eranak gozo-gozo
bete artian oso;
o, o, o,
baziran ogei baso.

U, u, u,
egin badet pekatu,
ederki det pagatu,
artu ala txukatu;
u, u, u,
egin badet pekatu.

«ANDRE BAT IKUSI DET...»

Azkue'k, bere bilduman, 89 zenbakian, doñu ta bertso aukeratu, Usurbil'ko Agustin Lertxundi'ri jasotako. Jose Agustin Lertxundi Alda zituari izen-abizenak Usurbil'ko Errikotxia bertsolariak (1). Kanta hau berari jasotako, beraz? Baditeke; baina Agustin Lertxundi bat baino gehiago ere izan zitekeen Usurbil'en eta ezin esan.

(1) Aren bizitza ta bertsoak: *Auspoa*, 60.

Andre bat ikusi det,
biruntan tantan biruntena,
andre bat ikusi det
joan den astean, (*irutan*)
gizonaren galtzakin,
biruntan tantan biruntena,
gizonaren galtzakin
taberna batean.

—Bertan edan dezadan,
biruntan tantan biruntena,
bertan edan dezadan
pinta bat ekartzu.
Onoko galtza auek,
biruntan tantan biruntena,
onoko galtza auek
prenda ar itzatzu.

Ondoren, onako lerro auek ezartzen ditu
Azkue'k:

«Este lindo espectáculo de una borracha que entra en una taberna a vender los pantalones de su marido, se ha cantado mucho y con muy diferentes melodías en nuestro pueblo. Tres lindísimas figurarán en esta colección».

Bein da berriz egiñalak egin baditugu ere, bi besterik ez degu dalako kanta-bilduma ortan arkitu: au eta onen urrengoa. Irugarrengo ori ez dakigu nun dan, edo-ta argitaratu gabe utzi ote zuan.

* * * * *

Onako doñu eta bertso auek ere, Azkue'ren *Cancionero popular vasco* kanta-bildumatik, 143 zenbakitik, berak Gatzaga'ko Teresa Pagoaga'ri jasota:

1. –Tabernari andrea,
b'al dezu ardorik?
Frakatxo auen trukean
edango dizut nik.

2. –Zure senarrak eztu
oietxek besterik;
frakatxo oien trukean
emango eztizut nik.

3. –Tabernari andrea,
b'al dezu linorik?
Lino irun-trukean
edango dizut nik.

4. –Linoa badet baina,
egia esateko,
andre ardo zaleak
eztit ongi irungo.

* * * * *

Jose Ariztimulo *Aitzol* zanaren bilduman, Jokin Dorronsoro'k Motriku'ko gazte bati entzun eta 1934 urtean bialduta, doñurik ez bañan onako zazpi bertso auek arkitu ditugu:

1. Andra bat ikusi det
igaro dan astein,
senarraren prakakin
tabernako atean.

2. –Lenengoa da eta
pixka bat ekatzu,

orra senarran prakak
prenda artu itzazu.

3. –Ez dizut nik emango
praka-truke ardorik,
ez du zure senarrak
oiek baño besterik.

4. –Zartxo batzuk baditu,
aiek jantzi betza;
berriak egiteko
irabazi beza.

5. Tabenera andria,
liñurik badezu?
Arduaren trukean
neuk irungo ditut.

6. –Liñuak baitut baña
ez dizut emango;
andre ardozaleak
elizuke irungo.

7. Auzoan saltzen bada
ardotxo gozoa,
agur nire matatzak
eta amukoa.

* * * * *

Aitzol zanaren bilduma ortan bertan, 1936 urtean bialdutako bertsoetan, *Aitita Maluteko-ren abestiak* izeneko mordoan, bost bertso aukeratu ditugu:

1. Andra bat ikusi dot
igan dan astein,
gizonaren prakakin
trabenako atean.

2. –Lenengotxua da ta
pitxarra bete ixe,
oneik gizonen prakok
prenda iminixuz.

3. –Ez dau zure senarrak
eurak baño oberik,
ez dotzut nik emango
praka truke ardorik.

4. –Trabenera andria,
ligunik al badozu,
ardaoaren trukian
neuk irungo dotzut.

5. –Liguna badot baña
ez dizut emango,
andre ardao zaliak
ez luke irungo.

* * * * *

Gernika'ko Julio Bareño jaunak beste zazpi bertso auek bialdu zizkigun, 1959-VI-26'an, ondoren oar au erantsirik:

«Alejandra Zubizarreta, 89 urtedunak, bere aitagandik ikasiak».

Irakurlea bereala konturatuko danez, lenda-biziko lau bertsoak ez dute, itxura danez beintzat, sail ontako bertsoekin zer ikusirik.

1. O, mutil, ez aiz egarri,
begian aukat igarri;
Atxondo'ko ur berde orrek
ez au orrela ipiñi.
2. Batian jaiki eta
bestian erori,
nunbait etxera jaku
mutil mozkor ori (2).
3. Nai nuena jan eta
nai nuena edan,
dirurik ezagaitik
bai nuan nok eman.
4. –Nun emonda orrenbeste
ponderaziñoa?
–Diruak daukalako (3)
estimaziñua.

(2) Bertso edo kopla au, *Ardoaren bentajak* izeneko sailaren amargarren bertsoaren puska da.

(3) Julio Bareño'ren idazkian: *dadulako*.

5. Andra bat ikusi dut
joan dan astian,
gizonaren prakakin
trabenako atian.

6. –Nik eztizut emongo
prakan truke ardaorik,
zeure gizonak eztauko
eurok baña besterik.

7. –Zaar batzuk an ditu ta
arek jantzi betza,
barriak egiteko
irabazi beza.

* * * * *

Kanta onen bost jaso-aldi bildu ditugu, bezaraz. Bañan besterik ere izango da noski.

Adibidez, Aita Otaño zanak ere badu kanta au, armonizatuta-edo, nunbait ere. Bañan erriaren aotik berak jaso edo Azkue'renetik-edo artua ote zuan, ezin esan.

Bost jaso-aldi oiek oñarriztat artuta, zenbait burutapen egin genezake.

Kanta au, naiko zarra da, guk uste. Alejandra Zubizarreta'k, 89 urte zitularik, 1959 urtean, bere aitari ikasia zuala esan zuan. Orrezaz gañera, antziñako kutsu eta esaera batzuk ere baditu. Eta doñu eta itzetan oinbeste aldaketa ere orregatik izango du: oso zarra dalako.

Kanta au luzeagoa izango zan. Bertsorik
geiago edukiko zuan, noski. Jaso diran oiek,
kanta osoaren zati edo puska batzuk besterik ez
dira.

Kantarik geiena, alkar-izketan moldatuta
dago, garai bateko ainbeste kanta zar bezelaxe.

«ARDAOTXO BALTZA, ZER DAKAK IK?»

Ardo-kanta au oso ezaguna izan da Bizkaia'n eta Gipuzkoa'ko zenbait alderditan. Eta gaur egunean ere ala dala esango genduke. Bañan oso zatika iritxi da gure eskuetaraño.

Azkue'k, bere kanta-bilduman, 91 zenbakian, bertso eta doñu auek ditu, Bizkaia'n, Igo-rreta'ko Josefa Astarloa'ri jasoak:

1. Ardaotxo baltza, zer dakak ik?
Larregi edanak ez gauza onik,
gizonak iminten badakik ik,
zutunik ibili ezinik.
2. Gaberdi ostean beranduan
etxea nekez jo genduan (1),

(1) Azkue'ren esku-idatzian, or goien ezarri degun bezela dago bertso-lerro au. Bañan bere kantutegian *etxea neke andiz* idatzia zuan, neurria luzatuz, gure iritzian beintzat.

eskaratz aldean sutonduan
panparreria bagenduan.

3. Andrea oinak erantziten,
berbako amar erantzuten,
gizonak deadar andreari:
—Jagi zaitez edo jagi adi.

4. Gizona aratuten inguruak,
nun ete direan akulluak;
«Amatxo!» deadarrez aingeruak,
aitak jo eztaian, koitaduak.

* * * * *

Mallabi'ko Aszension Alberdi'ren aotik, lenengo bertsoa eta doñua jaso zituan Azkue'k, eta bere kantutegian 92 zenbakian argitaratu:

Ardautxu baltza, zer dakak ik?
Larregi edanda ez gauza onik;
gizonak iminten badakik ik
zutikan ibili ezinik.

* * * * *

Gabika'ko Maria Josefa Izpizua'rengandik ere, lenengo bertsoa eta doñua jaso zituan Azkue'k; bañan etzitan bere kantutegian argitaratu. Eskuz idatzita utzi zituan:

Ardauxu baltza, zer dakak ik?
Larregi edanak ez gauza onik;
gizonak iminten badakik ik
zutunik ibili ezinik.

* * * * *

Berdin egin zuan Azkue'k, Berriz'ko Ramo-
na Apoita'rekin ere: lenengo bertsoa eta doña
jaso eta bere esku-idatzietan utzi, iñun ere argi-
taratu gabe:

Ardauxu gozoa, zer dakak ik?
Larregi edanak ez gauza onik;
gizonak ifinten badakik ik
zutunik ibili ezinik.

* * * * *

Motriku'n ere jaso zuan Azkue'k doñu au. Bañan noren aotik esaterakoan, onela idatzi zuan: *Francisca (Zumayana)*. Eta argitaratu gabe utzi.

Bertso-lerroak, launaka jarri bearrean, danak segiran idatzi zituan, bertsoan berezi gabe alegia.

Ori zergatik egin zuan, errez argitu liteke. Bertso auk, len ikusi degunez, launa lerro dituzte eta launa puntu, launa *rima*. Bañan emalle onen aotik etzuan orrela jaso, dana nastuta baik. Guk ere bere ortan uzten degu.

Bañan doñuak bi zati ditu. Orregatik, alkarrengandik berezita agertzen ditugu. Ia bertso-

lerro guziak lenengo zatiarekin kantatzen dira. Bigarren doñuarekin, berriz, azken lau lerroak, «Elgoibar'ko Azkarate'n» lerrotik aurrera, alegia.

Bart arratsean beranduan
etxea nekez jo genduan;
andik aurrera su onduan
panparrerria ere bagenduan.
Esaten diot andreari:
—Jaiki zaite edo jaiki adi;
naiz izan bedi gaberdia,
andrea, nun den aparria?
Santa Kurtzetan Legazpi'n,
dantzatu nintzan berakin;
Pazkoetan Bergara'n,
altza dringilin drangala dan.
San Tomasetan Mondrague'n,
alkar ikusi genduen;
Pazkoetan Bergara'n,
altza dringilin drangala dan.
Elgoibar'ko Azkarate'n,
neskatx-mutillak zesto baten;
atso-agureak beste baten,
altza dringilin drangala dren.

* * * * *

Arrasate'n ere bildu zuan kanta onen puska bat, bere doñuarekin; eta Altube'ren aotik bildu ere. Bañan etzituan argitaratu:

Bart arratsean beranduan
 etxean atea jo genduan.
 Atea jo eta andreari:
 —Jaikiko az edo jaikiko adi;
 alperrik izango'n gaberdia,
 prestatu bearko don aparria.

* * * * *

Amorebieta'ko Luziana Estankona'ren aotik ere jaso zuan Azkue'k kanta onen beste era edo *variante* bat; eta bere kantutegian, 470 zenbakian argitaratu.

Ontan ere, aurrekoan bezela, ez ditu lerroak bertsoka eratzen; kanta guzia segiran jartzen du. Guk ere berdin egiten degu.

*Agura zarkillun barkillun bat
geure ategian zegoan bart;
ezetz ta ezetz ziñoan baia
andrea faltako zuen ark.*

Bart arratsean beranduan
atea nekez jo genduan.

*Agura zarkillun barkillun bat
geure ategian zegoan bart.*

Andik aurrera sutondotxoan
panparrerria bagenduan,
deiez asi zan andreari:

—Jagi zaitez nai jagi adi.

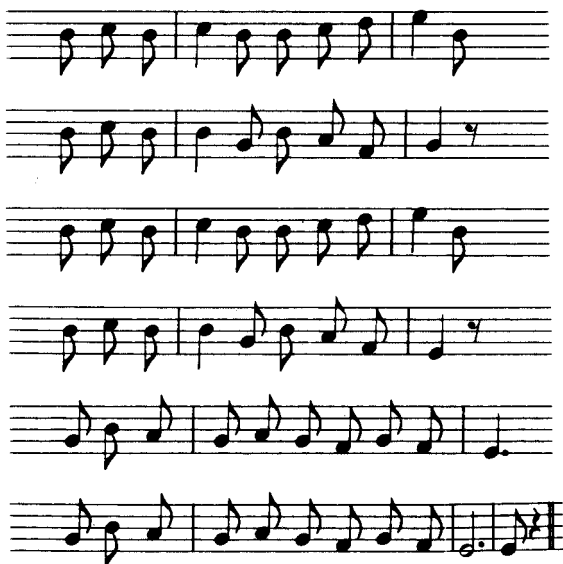
*Agura zarkillun barkillun bat
geure ategian zegoan bart.*

Asi zan aratzen inguruak,
nun ete egozan akuluak,
akulu edo makuluak,
agura paraketamalloa.

*Agura zarkillun barkillun bat
geure ategian zegoan bart.*

Garbi asko ikusten danez, *cursiva* letraz idatzi deguna bertso bakoitzaren asiera eta bukaera da; errepikagarri bat, alegia. Orrela, bertso bakoitza zortzi lerrokoa da, kantatzeko beintzat:

* * * * *

Aitzol edo Jose Ariztimuño zanaren bilduman ere arkitu degu kanta au, doñurik gabe ordea:

Bartarratsian beranduan
nekez atia jo genduan;
andik gero su onduan
panparroikeriya bagenduan.
Biba, biba,
gure uniyuan dabillena,
guazen, guazen,
gure lagunetara.

Oian zeguan atsuari:
—Jaikiko bazera jaiki ari;
alperrik izango'n aitzakiya
ipiñi biarko dun apariya.

Biba...

Apal ostian gero dantzan,
gurekin lanik asko bazan,
etxian gure esperantzan
atso koitadu au egon zan.

Biba...

Noizbait etxera giñanian,
joan izan giñan lau oñian,
bat bestiaren gañian,
alkar lagunduz alegiñian.

Biba...

Etixeraturik ni mozkordun,
atsua errietan mur-mur.
—Arrazoiarekin diardun,
baña alperrikan ezin jardun;

Biba...

* * * * *

Aitzol zanaren bilduma ortan bertan, 1935
urtean Jokin Dorronsoro'k bialduta, bertso ba-
karra:

Bart arratsean berandun
etxera nekez jo gendun;
andik aurrera su ondun
panparrerie bagendun.

* * * * *

Bañan kanta onen lenengo aitamena, guk
ezagutzen ditugunetan, *Euskal-Erria* aldizka-
rian arkitu degu, 1888 urtean. Isidoro Ruiz de
Arbulo'k, *Las fiestas euskaras* izeneko idazlan
batean —Durango'koak euskal festa oiek—, ber-
tso bakarra ematen digu, doñurik gabe:

Matsaren ura, zer dakak ik?
Larregi edan ta ez gauza onik;
gizonak ifinten bakakik ik
zutunik ibilli ezinik.

* * * * *

Azkoiti'n jaio eta Zarautz'en bizi dan Patxi
Larrañaga adiskideak, beste onela kantatu digu:

Azkoiti'ko Azkarate'n
atso-aguriak oe baten,
neska-mutillak beste baten,
zintzirri-zantzarra egin zuten.

Aguriak atsuari
–Jaiki zaitetz edo jaiki ari,
naiz izan arren gau erdia,
ekatzin neri afaria.

«BEIN TABERNAN...»

Onako doñu eta bertso auk, Azkue'k Sunbilla'n jaso zituan, Feliziana Arretxea'ren aotik; bañan argitara gabe utzi.

Illunpetik ateratzea merezi dutelakoan, emen ezartzen ditugu:

1. Bein tabernan, bein tabernan,
bein tabernan jokotan,
emazte ori etorri zitzaitan
ezkonkina bezala (1).
Artu maitetik pitxarra eta
jo ninduen kopetan,
jende onak, ez fidatu
andre mostatxdun oietan (2).

(1) Puntu au ezin diteke orrela izan. Azkue'k gaizki kopiatuko zuan.

(2) Azkue'k: *andre mostratx onetan*. Bañan or goien ezarri bezela bear du, esaera zaar bat dan bezela alegia.

2. Txokolatera zikin batean
para ziguten kafea,
posibleetan etzuen nai
hura artu gabe joatea.
Txokolatera barren guzia
armiarmaz betea,
amaren seme bataiatuak
etzen posible artzea.
3. Egun batean gelditu nintzan
ate-xokoan gordia (3)
ango manera ederra ikusita
ezin idukiz irria.
Auzoko etxera lasterka joanta
ekarri zuen argia,
etzakienak erran zezaken
eroa zala erdia.
4. Orra, Maria, orra, Maria,
orra Maria Jazinta,
mundu guzia gelditua da
gure berriak jakinta.
Egun batean esan zenidan
aldamenean jarrita:
biak, esposa bear ginduela
beste guztiak utzita.

(3) Azkue'k: *gordea*. Punturako, *gordia* bear du emen.

5. Beste guztiak oera joanta
gelditu nintzan bakarrik,
egundaraino ezpaitut edan
an bezalako naparrik:
gustoa ere txarra zuen ta
batere etzuen indarrik,
hura baino oberik ezpalitz
nion elitzake mozkorrik.

* * * * *

Aita Donosti'ren artxiboan, *Cuaderno de la Argentina* deritzaion batean, laugarren, bostgarren eta bigarren bertsoak osorik eta irugarrenaren erdia azaldu dira, orden orretan. Dauden bezelaxe ezartzen ditugu emen:

Urta, Maria, urta, Maria,
urta, Maria Jazinta,
mundu guzia harritua da
zure berriak jakinta;
behin batian erran zinaitan
aldamenian jarrita:
biak ezkondu biar ginela
bertze guziak utzita.

Bertze guziak oherat eta
gelditu ginen bakarrik,
nik egundaino ez dut edan
nixon halako nafarrik:
gustoa ere txarra zuen eta
batere etzuen indarrik,
arno hoberik nixon ez balitz.
batere elaike muzkurrik.

Txokolatier txar-txar batian
paratu zuen kafia,
hura edan gabe etzuela nai
etxe hartarik joaitia.
Txokolatier barne guztia
irmiarma-sarez betia,
amaren seme bataiatuak
etzuen posible edatia.

Ni ere hantxe nindagon
ate ondoan jarria,
haren manerak ikusi eta
ezin idukiz irria.

BERTSO BERRIAK «FRANTZES EUSKALDUN BAT...»

Bertso auek, Oxford'eko *Bodleyan Library*'tik ditugu. Moldiztegi-izenik gabeko paper bat da.

Bederatzi puntuko bertsoak dirala ematen du. Bañan zortzikoak dira. Zazpigarren puntua bear zukean lerroak uts egiten du. Rima gabea da.

Paperaren barrenean, eskuz idatzita, onela irakurtzen da: *Tolosa, abril 1900*.

Egillearen izenik ez da ageri. Bañan enkar-guz jarritako bertsoak dira. Frantzes euskaldun batek bere lagun naparrari apustu egiten dio, bertsoak atera baietz. Bai ala egin ere, bañan gipuzkoeraz. Jarri-araztera, Gipuzkoa'ko bertsolari batengana joango zan.

Seigarren bertsoak, Urto'ko armadun baten aitamena egiten du. Urto, Leitza eta Berastegi tartean da, Naparroa eta Gipuzkoa'ko mugan, eta mikeleteak izaten ziran.

1. Frantzes euskaldun bat
eta ez txit zarra,
bai ere bai beste bat
berez leitzarra;
aurrenekua dakit
billauba ez dala,
eta bigarregua
txit prestuba dala;
bat frantzesa bada
bestea naparra,
frantzesa bizkorra ta
naparra azkarra,
biyak ez daramate
bizitza txarra.

2. Biyak nola diraden
txit tratariyak,
dakite nun izaten
diran periyak;
billatzen badakite
sagardotegiyak,
ta ardotegiyetan
merienda aundiyak;
zein baño zein biyak
dirade argiyak,
txit umore oneko
poz emangarriyak,
itoko ez ditunak
iñoiz egarriyak.

3. Lengo egun batean
juntaturik Leitza'n,
parragarrikeri bat
andik sortu zan;
frantzesak naparrakin
antolatu bazan
leiztarraren kotxean
sartzeko Tolosa'n,
nai nuke gaur esan,
berak jakin dezan,
naparra lagunakin
nola portatu zan,
pregonari zar batek
nai duen gisan.

4. Zaldi zuri-zuri bat
zutela tiraka,
Berastegiyan sartu
ziran laisterka;
meriendatzera joanik
kotxetik jetxita,
an pasatu omen zan
kontu bat polita:
txit guri jarrita,
berdindubaz tripa,
an ziraden an pestak
kontuba ekarrita;
naparra gelditu zan
poltsa itxita.

5. Pagatu nai ezikan
bada eskotean,
frantzesak dena paga
zun aizkenean;
ta andre bat arturik
naparrak kotxean,
frantzesak esan ziyon
umore onean:
«Errira joatean
bi oñen gañean,
baietz bertsuak jarri
gauz onen bidean».
Frantzesak portatu da
giza-legean.
6. Lau duro noski egin
zituzten apustu,
orain prantzes argiyak
jasoko ditu;
Urto'ko armadunak
nai badu portatu,
partea zibelako
arrek ere artu,
orra nik kontatu,
txit garbi kantatu,
parragarrikeriya
nola dan pasatu,
frantzes euskalduna bedi
pozaz dantzatu.

KANTA ZARRAK

Iru bertso auek, garai bateko *Euskal-Erria* aldizkaritik artuak ditugu: 65 zenbakitik, 1911 urtetik. Izenburua, or goien ezarri deguna du *Euskal-Erria*'k ere; eta bertsoen ondotik argibide jakingarri au:

«Gaztiak giñanian amaika aldiz entzuntako kantak dira abek. Orduban, gutxi izango ziran euskaldunen artian, ezagutzen ez zituztenak; orain gutxiyago dakizkitenak. Ikasi nai badira, orra bada argitaratu. Doñua're (ondo pollita da) naiko nuben azaldu, bañan nere kemenak ez dira orrenbesteraño irixten. Jose Zapirain».

Jose Zapirain orri, izengoitiz *Txapillo* esaten zioten. Donostia'n, Santo Tomasetan-eta, bestolariei puntuak eta gaiak berak jartzen zizkien garai artan.

Bertso-jartzallea ere bazan, eta sail batzuk baditu *Euskal-Erria* ortan bertan argitaratuak.

Jose Zapiain onek ez du zer ikusirik Erren-
teri'ko Jose Zapiain bertsolariarekin.

Pena artzekoa da, kanta auek doñurik gabe
agertu izana. Guk, beintzat, zer doñurekin kan-
tatu bear diran ez dakigu.

Euskerari, beste aldeko kutsua artzen diogu.
Andik etorritako kanta izango da.

Dударик gabe, bertsorik geiago ere izango
zuan.

Kanta onek erakusten digunez, gaur egu-
nean ez-ezik, errota-arri oneko gizonik bazan,
denbora aietan ere, Oiartzun aldean.

1. Oiartzun'go Kontzeju etxeko
aldamenian,
apari on bat egin ginduen
arrats batian:
zikirokiya, erbiya xaltxan
arras gusto onian,
erbiya're atzemaniya
an zen konpañian;
Zuloaga pillotariya
ene saiatsian,
botilleria pronto zeguen
aldamenian.

2. Goizian goiz jeiki orduko
prest txokolatia,
ura ar eta pasiak gare
eguardiartia.
Eguardiyan zopa ona,
ollua gaineko,
aragi erre zikirokiya
eiekiyen ondoko,
ollanda, ollasko, antzara gazitu
irugarreneko,
arno ona eiekiyen
kontsolatutzeko.

3. Tudela'ko arnoaren
gusto ezelenta,
arrek alegratzen du
ene biyotza;
ez txakoli, ez sagardo,
ez-eta pitarrik,
ene biyotza orrek bezela
alegratzen dianik;
orain ere balegoke
ttantta bat artatik,
on egingo lirake, seurki,
duda gaberik.

«MUTILL GAZTE BATZUEK...»

Zortzi bertso auek, Errenteri'ko Enrike Elizetxea zanaren bildumatik artuak ditugu.

Eskuz idatzita daude, orri xar batean. Bañan geienak tintaz; eta azkenekoa eta beste baten zatia lapitzez.

Orria puskatuta dago, eta irugarren, seigarren eta zortzigarren bertsoai puska bana falta zaie. Utsune oiek, puntuz idatzi ditugu.

Orri xar orri, idazteko tankeran-eta, borradora ote dan itxura artzen diogu. Ala balitz, Enrike Elizetxearen beraren lana izan litezke bertso auek. Berak jarriak, alegia, bertso-jartzalle saiaturia baitzan.

Bañan gure iduripena ere izan baititeke, besterik gabe ezin joko degu Elizetxea ori bertso auen egilletzat.

Obe izango da, beraz, bertso auek ere aita ezagunik gabekoetan ezarri eta liburu ontan argitara eman.

1. Mutill gazte batzuek
badira erriyan,
igualik gabekuak
iruzki azpiyan;
lanerako alperrak,
pizkor zurrutian,
diru askorik ez da,
ez, oien boltsian.

2. Lanian eziñ dute
sos bana irabazi,
zergatikan ezertan
ez duten ikasi;
zenbat ofiziyotan
oiek diran asi,
aste bat pasa eta
juan dira igesi.

3. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Ibilliko giñan gu
berau bazterrian.

4. Mutill gazte oriyek
formal dira ibiltzen,
beñepiñian ez da
bat etxera biltzen;
karro zar-zar batian
gabaz da gelditzen,
ez dakigu an otzak
nola ez duen iltzen.

5. Oien egitekua
beti tabernetan,
jarriyaz sesiyua
sartzen diranetan;
maiz ikusten dirade
itxura txarretan,
far egiten diete
toki guzietan.

6. Diru asko kintzenetan

. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .

7. Orrela badezute
biar gero bizi,
neskatxak zuengandik
joango dira igesi;
lanian eziñ dezute
iñola ere etsi,
asi ta beriala
geienez utzi (1).

8. Ez genion parterik
eman guk iñori,
berak asmatu dute
gezur aundi ori;
etzigitela egin
bisitarikan guri (2),
ori . . . . .
. . . . .

(1) Bertso ori orrela idatzita dago. Bañan ondoren beste lau lerro aukeratuak irakurtzen dira:

asi askotan bañan
txit agudo utzi,
ibilliko zerate
aurrera itxusi.

(2) Lerro au orrela idatzi degu; bañan ez degu oso garbi irakurtzen eta duda egiten degu ola ote dan.

«SAN MIGUEL AURREKO...»

Amabi bertso edo koplak auek, Oñati'ko
Araotz ballaran, Azkoiti baserrian, jaso genituan.

Eztaietara bein batez joan eta zer bazkari
serbitu zan esango digute.

1. San Miguel aurreko
sapatu batian,
eztaietan izan giñan
Latostei aldian.
2. Lenengo platilluan
baba beltzen zopa,
urrena zer izango zan
señale zan ura.
3. Bigarren platilluan
India-babia,
ark ere falta zuan
urdai-tajadia.

4. Irugarren platilluan
buzkantza genduan,
piparra pranko eta
gatza falta zuan.

5. Fermiñak ekarri eban
katilluan gatza,
itz bat esan da dana
neskatxaren tatxa.

6. Urrutxu'ko alaba,
Fermiña, entzuixu:
neskatxai desafio
gutxi bota iozu.

7. Ogiak ere bazuan
labeko faltia:
azala kixkala ta
barrua erre baia (1).

8. Ezur andiak ziran
mami gutxirekin,
azak sartuta ere
etzuten irakin.

(1) Baia: bagia, bagea.

9. Babartzua ikusi gendun
parian pasatzen,
guretzako etzeguan
ta zer egingo geben?

10. Ollua ikusi gendun
baratzen kantatzen,
Araoz'tarren platilluan
trabarik etzuten.

11. Gizon edadekua
andre gazte batekin,
aintxe gelditu dira
biak alkarrekin.

12. «Pitarra betetzeko
nun da zaragia?»
«Ortik bera juanda
bada iturria».

BERTSO BERRIYAK
«KANTA-PAPERERA SALTZEN
DALAKO...»

Emezortzi bertso auk, Errenteri'ko Makazaga'k argitara eman zituan paperetan, eta moldiztegi ortan bertan kopia ateratzeko egokiera izan genduan.

Egillearen izenik ez da inun ere ageri. Bañan Gipuzkoa'ko kosta aldeko bertsolariren bat dala esango genduke. Darabilen euskera alderdi ortakoa baita.

Eta izendatzen dituan erririk geienak ere bai: Lasarte, Orio, Donosti, Azpeiti, Zarautz, Igeldo eta Getari.

Bertsoak noiz jarriak diran ere ez da esaten. Bañan automobilla ere aitatzen da eta ez dira oso zarrak izango. Gerra aurrekoak, noski; askoz lenagokoak ere ez, ordea, gure iritzirako beintzat.

Mozkor baten oiturak eta ibillerak azaltzen dizkigu emen bertsolariak. Orregatik sartu ere ditugu liburu ontan.

Bañan mozkor orren izenik-eta ez da salatzen. Ixilikan uzteko obeak, guk uste, txetasun oiek.

Seguru aski, bertsolariak ere orretxegatik gordeko du bere izena. Bestela, bertso auek gogor xamarrak baitira, berak ere arriskuan jartzen zuan bere burua.

1. Kanta-papera saltzen dalako
oso afizionatuba,
egokiera etorri zaio
nekatu gabe burua (1):
«Egiñ biezu milla pare bat
inprentatzeko moduba,
noranai juanda bilduko dezu
obekiñ naiko diruba».
2. Komeni diran bertso berriyak
jarri dizkate orreri,
dabilen tokiñ isildu gabe
ari dalako kantari;
aspaldikuan badu beregan
suerte txarra ugari,
oraindikan e gustora dabil
ardo tartian igari.

(1) Bertso-paperak: *negatu*.

3. Lasarte'tikan abiyatu zan
Oriyo'rako irian,
Donostia aldera lasai zijuan
deskuidatuta birian;
jornara txarra ateria zan
automobillen aurrian:
iztarra eta ortzak autsita
billatu zuten birian.

4. Donostiya'ra eraman eta
al zan lenena kuratu,
mediku jaunak iztarra jarri,
ezurak zaizka peratu;
kojorik eta ezer ez dauka,
aiñ ederki zan sendatu,
oiek guziyak pasata ezta
oraiñdik eskarmentatu.

5. Ondoren artan lengo tokitik
Azpeiti'ra zan aldatu,
ortzak berriyak jarri zituen,
bizi zan oso kontentu.
Beti parrandan dabillen batek
diruba nola sobratu?
Dentistak ere etzun kontuba (2)
nai baño leno kobratu.

(2) Bertso-paperak: *Dentistak e etzun kontuba.*

6. Illuntz eta jai gustatzen zaizka
zurruta eta kantuba,
amaika aldiz egun-sentiyan
dago etxera sartuba;
sasoi ortako mutillarentzat
ori da fundamentuba,
auzoko batek pagatu ziyon
dentistaren kontuba.

8. Iñoiz bisita egiten diyo
Zarauz'ko txakoliñari,
arek propinak ematen dizka (3)
deskuidatutzen danari;
dudarik gabe libratzen ditu
beti ai dala kantari,
laugarren jaio-aldiko ortzak
galduta ibilli da ori.

7. Jayian erten denbora pasa
tabernara etorrita,
berez eztanai zintzo ibiltzeko
esatia alperrik-ta;
astelenian patrika utsa
ta nagusiyak errita,
denbora askuan ez du luzitu
bi aldiz ortzak jarrita.

(3) Bertso-paperak: *propina*.

9. Gazte askori dotore samar
gustatzen zaio sasoyan,
orrek ere du tipo polita
etxetik irten berriyan;
batzuek ditu galtzen kalian,
bestiak berriz sasiyan,
ortz postizuak jarrita dabill
irugarrengo aldiyan (4).
10. Orrek dabilzki eten gabeko (5)
parrandak eta oporrak,
atarramentu onikan ez du
sekulan gizon mozkorrak;
orla etzikan iñork jarriko
izan balira gezurrak,
eskas ditula diyo jendiak
Gipuzkoa'ko ezurrak.
11. Igande baten pasiatzera
Igeldo'ra abiatuta,
egun guziko erraziyuak
ustez berekin artuta,
Mendizorrotz'a baño lenago
zato ardua ustuta,
planta ederrian iritxi ziñan
zere txapela galduta.

(4) Bertso-paperak: *Irugarren*.

(5) Bertso-paperak: *dabilki*.

12. Igeldo'raño allegatu zan
señorito bat bezela,
jendiak laister igarri ziyon
mozkor samarra zegola;
ezagun batek galdetu diyo (6),
«Nun dezu, gazte, txapela?»
Artian ere uste zun orrek
bere buruban zeukala.
13. Beste batian dotore samar
pasa zan Zarautz aldera,
aruntza oso kontentu juan zan,
bueltan zekarren galera.
Nork daki zenbat izango zitun
kalderilla ta papera?
Berak diyonez or galduba du
zedularekin kartera.
14. Bere denboran egiña badu
makiña bat erromeri,
zeñek ez diyo begiratuko
orrela dabillenari?
San Antonetan ikusi gabe
ez du utzitzen Getari,
ogei bat ordu gutxiyeneko
or pasia da kantari.

(6) Bertso-paperak: *diyon*.

15. San Anton festak igez Getari'n
pasa zituen kontentu (7),
jan eta edan galanki egin (8),
bertsuak lasai kantatu;
arratserako ostatu ona
debalde zuben billatu,
erri ortako ezagun zarrak
etzaizka gaizki portatu.

16. Nola izan zan Getari'tikan
Zarautz aldeko jetxera:
juan zan goizeko automobilla,
ezin iritxi kotxera;
pare gabia izan biar du
mutill orretxen patxara,
astiartian sorgiñ-bildurrik
gabe sartu zan etxera.

17. Lotara gabe gau eder asko
galtzen du bertsolariyak,
gosal onduan lanera junda
argi zeduzkan begiyak;
ikusi orduko sermoi eder bat
egiñ diyo nagusiyak,
jornalik gabe ematen dizka
aste guzirako jayak.

(7) Bertso-paperak: *pazituen*.

(8) Bertso-paperak: *an eta edan*.

18. Bertso berriyak orra atera
nautelako enkargatu,
goratu diran disparatiak
paperean dira agertu;
deskuiduan ezer geiegi
iñork badiyo kargatu,
oinbesterekin bukatzen degu,
gaizki esanak barkatu.

TRIPAUNDI
TA BERE
LAGUNAK SAGARDOTEGIAN

Zortzi bertso auek, Gregorio Mujika zana-
ren bildumatik ditugu, kanta-paper batetik ar-
tuak. Moldiztegi-izena: *Tip. R. Fernández -
Irún.*

Irun'en inprentatutako bertsoak, beraz. Ba-
ñan bertan jarriak? Ezin jakin.

Tripaundi ori, zelebreren bat izango zan eta
sagardotegiko lagunak arentzat bertso auek ja-
rri. Kantatu ere egingo zituzten umore ederrean
danak batera.

Bañan bertso-mota au berezi xamarra baita,
doñua ere etzan oso ezaguna izango. Jakinga-
rriagoa, beraz, guk uste, ori dala-ta.

Lenengo bertsoan, bigarren lerroaren saie-
tsean, *bis* ezarrita dago paperean. Guk ere alaxe
ipini degu, noski. Gañontzeko bertsoetan, be-
rriz, olakorik ez da. Bañan bestetan ere bigarren
lerro ori bi bider kantatzekoa izango zan.

1. Gure Tripaundi dago
beti zurrutian (*bis*),
kupelan baztarrian
mozkortu artian,
Tripaundi,
beti zurrutian,
Tripaundi,
mozkortu artian.

2. Gero tabernariyak
ortik bialtzian,
andriari jipoia
etxera juatian,
Tripaundi,
ortik bialtzian,
Tripaundi,
etxera juatian.

3. Tripaundi ibiltzen da
arrant berotuta,
gerrikua zintzilik
txapela galduta,
Tripaundi,
arrant berotuta,
Tripaundi,
txapela galduta.

4. Mutil koskor guziyak
ondora bilduta,
ez dio ajolikan
lotsarik ez du ta,
Tripaundi,
ondora bilduta,
Tripaundi,
lotsarik ez du ta.

5. Kalian ziraldoka
dalako ibiltzen,
mutil koskor guziyak
dute ezagutzen,
Tripaundi,
dalako ibiltzen,
Tripaundi,
dute ezagutzen.

6. Noizik bein Eskalantek
kartzelan sartzian,
sermoia egiten du
erriko etxian,
Tripaundi,
kartzelan sartzian,
Tripaundi,
erriko etxian.

7. Andik ateratzian
baldin badu sosik,
sagardoteira berriz
sartutzen da pozik,
Tripaundi,
baldin badu sosik,
Tripaundi,
sartutzen da pozik.
8. Eta berialaxe
usturik basua,
esaten du Tripaundik:
«Au mama gozua!»
Tripaundi,
usturik basua,
Tripaundi,
«Au mama gozua!»

BERTSO BERRIAK (ATIA TA KATUA)

Bertso auek, *Impr. Baroja San Sebastian* moldiztegitik ateratako paper batetik ditugu.

Es propiedad ere badu paper onek. Egillearen eskubideak errespetatzeko, alegia. Egille ori nor izan zan, azken bertsoak dio: Jose Antonio izena, *Portu* izengoitia. Bañan bertso-jartzalle orri buruz, ez degu beste argibiderik iñun jaso.

Bertso-paper ori, Baroja etxe ortan bertan jaso genduan, bertako Joakin Muñoz-Baroja zanaren eskutik.

Lenengo bertsoan Irura aitatzen baita, gertaeraren berri ikasi naiean, ara joan giñan eta Inazio Arregi segalariari bertso auek erakutsi. Ez genduan alper biajea egin. Onela esan zigun:

«Orduan, amabi orduko lana izaten zan. Artean zortzi ordukoa jarri gabea. Neronek ere ezagutu nuan amabi orduko ori.

Eta makina txikia eta paper gutxi egiten zan. Eta jaiean ere lan egiten zuten. Jai-goizean, zor-ziretako meza entzun eta bederatzietan sartu. Eta bezperan illuntzeko seiretan sartu ziranak, goizeko bederatzia arte egon.

Bañan ain estu etziran ariko, ikusten danez, eta jaiean beintzat lasai xamar. Nagusirik etzan izango, direktorerik ere ez, eta denbora pasa. Lana errez beintzat.

Eta katua arrapatu zuten or nunbait ere, lazoarekin edo makillarekin jota-edo. Katua arrapatu kuadrilla batek; ez dakit zeñek.

Katua arrapatu eta axketan jarri. Ura, Alkiza'tik papelerara etortzen dana; eta jarri dute or, ur korrientean.

Eta beste kuadrilla batek, makineroak edo ez dakit zein izango ziran, aiek ikusi dute katua ur korrientean nola dagoan eta ostu egin dute katu ori. Ostu dute eta:

— Au gure kuadrillarako gutxiegi dek. Atea jarriko diagu guk.

Badakizu ur-atea zer izaten dan. Eta ala, atea lumatu eta biak gatz-binagrean jarri, salmueran.

Bañan katua il zutenak, atea ta katua nun zeuden ikusi eta biak ostu, eta orduan bertsoak atera. Izugarri ederrak dira, gañera, bertso oiek».

Bertsoak kantatzeko, *Ai gure antziñako guraso nobleak* bertsoen doñua artu diteke, azkeneko bi lerroak bi bider kantatuaz. Doñu ori: *Auspoa* 123-124-125, 136 orri-aldean.

1. Bertsuak paratzeko
enkargatu naute,
enkargatu naute,
kuestiyo bat polita
dala mediante:
Irura'ko gaztiak
broma pasatu dute,
alkar txuliatutzen
ederki dakite,
batzuen idea txarra
beretzako kalte,
eskutikan txoriyak
igesi egin diyote.

2. Batzuek pentsatu zuten
katuba jatia,
katuba jatia,
bestiak preparatu
zutela atia;
orretarako zuten
toki apartia,
etzuten alkarrekin
tripa betetzia,
bañan bai desiua
dana txupatzia,
ori da intentziyo
gaizki irtetzia.

3. Katu ori jarri zan
ur korrientian,
ur korrientian,
eiztari bat etzegon
oso apartian;
ark pentsatu zubana
bai bere artian:
«Onek ondo emango dik
egazti tartian,
artu eta eraman zatan
nere galtzarbian,
biyak salmueran jarri
barrinoi batian».

4. Atia ta katuba
biyak alkarrekin,
biyak alkarrekin,
salmueran jarri ziran
gatz binagriakin;
bañan jabia etzan
kontentu orrekin:
«Nik atera bear dit
arratsarekin,
mox mox deituko ziot
izen jatorrakin,
al badu datorrela
bere atiakin».

5. Jabiaren esana
katubak aituta,
katubak aituta,
barriñoitik altxa zan
atia artuta;
igerririk zegola
etxez mudatuta
eta lurra aparte
goitik beiratuta,
esan zion nausiyai
ondo pentsatuta:
«Onekin laister or naiz
eguaq ditu-ta».

6. Leiotik tabernara
biyak alkarrekiñ,
biyak alkarrekiñ,
eiztariya gelditu zan
barriñoi utsakiñ;
len konforme etzana
egaztiyarekiñ.
katuba arrapatu
lotsa gutxirekiñ,
biyak jatiagatik
bere lagunakiñ;
orain egon dedilla
tripako miñakiñ.

7. Broma txarra izan da
eiztariyantzako,
eiztariyantzako,
naigabek preparatu (1)
zitun guretzako;
ark libre baldin bazuben
katuba artzeko,
baita bestiak ere
biyak ekartzeko,
lapurretako lana
etsaiarentzako,
ori gerta dezaiola
eskarmenturako.

8. Bera eta lagunak
daude penaturik,
daude penaturik,
zergatik gelditu diran
probatu gaberik;
gure zintzurra bapo,
oienak baraurik,
esan leike ez degula
konzienziyarik;
ez bazuten izandu
intentziyo txarrik,
guk ez genduben jango
aien egaztirik.

(1) Bertso-paperak: *naigabe*. Bañan ondoren *zitun* baita-
tor, *naigabeak* bearko luke emen. Bañan *naigabek* ezarri
degu, neurria luzatu ez dedin.

9. Amar lagun ziraden
meriendatzeko,
meriendatzeko,
ni eraman ninduben
esamiñatzeko;
biyak txit onak zeuden
egiya esateko,
etzegon aitzekirik
kozinerantzako,
ezurrak utzi dira
eiztariyantzako,
berriro salmueran
nai badu jartzeko.

10. Ezurrak jarriatik
lengo barrinoian,
lengo barrinoian,
ez dizkitek ostuko (2)
berialakuan.
Lendabizi okerra
zeñek egin zuban?
Urrengo baterako
euki zak goguan:
katuba uretikan
artu ezpauban,
atiaren ixtarra
probatuko uan.

(2) Bertso-paperak: *dizkiten*.

11. Ori dala meriyo
nik meriendatu,
nik meriendatu,
zergatikan jabiak
nindun gonbidatu;
merezi beziñ ongi
nai nuke kunplitu,
Jose Antonio naiz,
izengoitiz *Portu*,
gaizki itz egin badet
al bada barkatu,
eta nai'zutenian
berriz abisatu.

Argia'n, 1930.VI.1'an, sail ontako bederatzi bertso:
1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10 eta 11'garrena.

Aldaketak: 1/1: Bertsuak jarritzeko; 1/5: degula bitarte;
1/7: broma izan dute; 1/10: batzuben asmo txarrak; 1/11: be-
rentzako kalte; 1/13: iges egin diote; 2/1: Batzuek oldoztu
zuten; 2/6: ortarako zuten; 2/8: ez danak alkarrekin; 2/10:
batzuben desiua; 2/11: danak txupatzia; 3/2-3: ur bizi-bi-
zian; 3/10: artuta eman zadan; 3/13: ontzitxo batian; 4/5:
gatz ozpiñarekin; 4/7: txit pozik onekin; 4/8: nik atera biar
det; 4/9: arrazoiarekin; 5/4: jaiki ontzitxotik; 5/7: lekuz ald-
datuta; 5/10: esan ziyon jabiai; 5/11: ondo oldoztuta; 6/4:
eiztariya gelditu da; 6/5: ontzi utsarekin; 6/6: len pozik etze-
gona; 9/4: ni eraman ninduten; 9/6: biyak txit ederrak zeu-
den; 9/9: jartzaliantzako; 10/1: Ezurrak jarri arren; 10/2-3:
lengo ontzitxuan; 10/4: elizkikek artuko; 10/6: lenbiziko
okerra; 10/7: zeñek egin duan; 10/10: udetikan katuba;
11/1: Orra bederatzi bertsotan; 11/2-3: naikoa kantatu:
11/4: eta broma ederra; 11/5: gañera pasatu; 11/6: ni nola
bizi naizen; 11/7: Donostin galdetu; 11/13: berriz gaztigatu.

MOZKORRARENAK BERTSO BERRIYAK

Amabi bertso auek, beren izenburu eta doñuarekin, *Argia* astekarian azaldu ziran, 1931'eko Apirillaren 12'an.

Astekari-puska ori, Elgoibar'ko Antonio Arrillaga medikua zanak jarri zuan gure eskuetan.

Mozkorraren ondoren txarrak agertzeko jarritako bertsoak ditugu.

Ez da bertsoen egillea nor dan esaten, eta noiz jarriak diran ere ez.

Lenengo bertsoan, aldaketa txiki bat egin degu, ala bear dualakoan. Irugarren puntua, *barruan* dakar *Argia*'k; bañan besteeekin ez da ondo uztartzen: *letua, ardua, bapua*.

Barrua ezarri degu. Gramatikaz *barrura* bearko luke. Bañan izketan oi danez eta bertsoetan ainbat aldiz agertzen danez, «r» ori kendu egiten da, eta puntua ere orrelaxe egokitasunez jantzi.

Ona, beraz, besterik gabe, lenengo doña
eta ondoren bertsoak:

The musical score consists of eight staves. The first staff is in treble clef with a 5/8 time signature. The subsequent seven staves are in bass clef. The music is written in a key with one flat (B-flat) and features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, rests, and accidentals. The piece concludes with a double bar line and repeat signs.

1. Gizon jakintsuak esaten dute
liburuetan letua:
gure guraso Noe dontsuak
asmatu zula ardua;
indarra badu sartu ezker
ugarri xamar barrua,
eskandalua ateratzeko
lagun ori da bapua.
2. Gizon batzuek ixillak dira
ardua edan artian,
ondorenean asitzen dira
danak izketan batian.
Utsa litzake esan ezker
kontu guziak pakian,
baña batzutan aditzen dira
itz zakar batzuk tartian.
3. Gizonak errez mozkortutzeko
kondizio bat bear du:
basua ardoz ondo betia
sarritan eskuan artu;
sabel-putzura askotan ustu
eta ipui zarrak kontatu,
barru berdintzen dijoan eran
ardua berriz gozatu.

4. Tabernan sartu, ardua edan,
batian eta bestian,
azkenerako arkitzen dira
oso estadu tristian.
Abilidadez bete-betiak
daude beraren ustian,
iñork lagundu bearko dio
etxera sartu artian.

5. Modu askotan ditu arduak
azaltzen sentimentuak,
asko edan da ondorenean
ez dira lenagokuak.
Zabarkeria ugari eta
arren ondorenekuak:
apustu-lanak desafioak,
destitxak eta bertsuak.

6. Dirua pranko ematen dio
ardo neurrigabeari,
etxian berriz pena aundia
andreaki edo amari.
Bildurrez daude noiz azalduko
gizon tabernari ori,
ekartzen baitu gaxo aientzat
ondoren txarra ugari.

7. «Gabeko lanak egunaz lotsa»
dio esaera zarrak,
egia al dan gizon orretzek
berak aitortu dezala.
Auzokoakin asarre dago
ardua dala ta ez dala,
ejenplo orren ondorena da
arbola txarran ezpala.
8. Bizio ontan aurreratzean
gorputza beti makaldu,
interesa ta ondasun ona
danak alperrikan galdu,
konduta ona zikindu eta
etxe-pakea ondatu;
tristeagorik ez da posible
gauza au baño kontatu.
9. Onen guraso, andre, umiak
penatzen daude egitan,
aurtxoa berriz galdezka dabil:
«Amatxok zer du begitan?»
Apariari kontu egiñaz
barrendikan errietan,
gizon mozkorra etorri zaio
goizeko ordu bietan.

10. Atia jo ta balantzan sartu
sukaldiaren ertzera,
ume gaxuak jekitzen dira
aita zakarran otsera.
Oso goizago etorri zaigu
umore txarrez etxera,
eta borrero zarraren gisa
dijoa ama jotzera.
11. Onelan lotsa oso galdurik
maitasun ona ere bai,
ardo-putzuba ez baldin bada
beste lagunik ez du nai.
Astelena ta asteartia
igandiakin danak jai,
utsa litzake famili gabe
balego orain ezkongai.
12. Orra amabi bertsoan jarri
mozkorran pasadizua,
arduarekin kontuz ibilli
eta ez edan naikua.
Janan tartian ardo on pixkat
oso gaizki ez dijua,
bañan inñundik al badezute
utzi baso erdikua.

BERTSO BERRIAK MOXKORRARI JARRIAK

Emeretzi bertso auk, izenburu orrekin, *Juventud* aldizkarian agertu ziran.

Aldizkari orren orri-pare bat, Donosti'ko Oriamendi baserrian, Segundo Kalonje bertso-lariaren eskutik jaso genduan; berak bertso auk gordetzeko berezitako orri-parea, alegia.

Orri oietan ageri danez, *Juventud* aldizkari ori Gipuzkoa'ko Aurrezki Kutxak gerra aurrean argitaratzen zuan.

Bilduma osoa bertan ba ote duten galdetzera izanak gera. Bañan ezezkoa eman ziguten: ez omen dute ez osorik eta ez alerik.

Orregatik, ezin esango degu bertso auk zein egunetan azaldu ziran.

Izenordez firmatuta daude: *Kollome*. Azken bertsoak ere alaxe dio. Bañan izenorde ori noren estalgarri dan ez dakigu.

1. Guzti-guztiok entzun
Jainkoaren lanak:
abere ta egazti,
edari ta janak,
gari, arto ta masti,
sagar ta aranak,
gure mesederako
egin ditu danak.

2. Jaki ta edariak
guretzat egiñak,
neurrian artuta
dira atsegiñak,
moxkorrak berriz ditu
ondoren samiñak,
oiek ondo esaten
nere alegiñak.

3. Izugarriak dira
moxkorraren griñak,
orixek menderatzen
egin alegiñak;
bestela izaten dira
biramón jakiñak:
kopetean *iltzea*
ta buruko miñak.

4. Irri-barrez artuta
eskuan txopera,
ezpañak luzetuaz
darama abera;
ederki iraultzen du
zintzurrian bera,
azkeneko kondarrak
botiaz lurrera.

5. Ardotegian dago
egunik geiena,
txopera bat edanez
bestien urrena;
iñola ezin asez
urdall ta barrena,
itz totalakin dio:
«Bete amargarrena!»

6. Balantzaka dijoa
ezker ta eskubi,
bat dagoan lekuan
ikusten ditu bi;
gerrikoa zintzilik,
altxa ta erori,
orrelako moxkorrak
pailazo diruri.

7. Erakusle on batek (1)
aspaldi ziona:
Umien aziera
nola izan ona,
moxkortzen dana bada
etxeko gizona?
Okerragoa berriz
jazten badu gona.
8. Gizonaren doairik
bikain ta onena,
Jaungoikoak emanda
duan adimena.
Orixen ondatzen du
moxkorrak aurrena,
aberiakin berdin
geldituz urrena.
9. Edale ta zoroak
dabiltz bide batez,
Euskalerrian beintzat
amaikaren kaltez;
ardandegiak nunai
egunez ta gabez...
gero ta gero geigo,
nik uste detanez.

(1) *Juventud* aldizkariak: *Erakuste*.

10. Edariak barrenen
sortzen duan sua,
moxkorrarentzat oi da
oso kaltetsua;
buruan uzten dio
illuna lausua,
galdu-aziaz laster
ezaguera osua.

11. Euskalerrian gabiltz
ardotan igari,
kalte asko egiñaz
geren buruari.
Bermeo, Zaldibar ta
Santa Ageda'ri
artu-azten diegu
zorua ugari.

12. Gauz asko izaten dira
gizonen kolkoan,
jakin bear ez diranak
beñere auzoan;
lotsak giltzatzen dizka
mingain ta aoan,
danak esango ditu
moxkortutakoan.

13. Azkar ikasten dira
moxkorraren griñak:
borroka ta errita,
esaera miñak,
birao zakarrak eta
ausardi zikiñak,
danak beriak ditu
ardo z irakiñak!

14. Ikusi izan ditut
nik presondegiak:
zikiñ-zikiñak dira
orlako tokiak,
armiarmak zintzilik
ta ustel usaiak;
antxen izaten dira
arratoien jaiak.

15. Presondegian dauden
burnizko ateak,
idikitzeko giltzak
dauzka alkarteak,
sartu-azten ditula
zurrutez beteak,
ezagutu ditzaten
edanen kalteak.

16. Lenoko euskaldunak
zabala bizkarra,
talo-artoak jan da
besoan indarra,
lepoa sendoa ta
lanean azkarra;
oraingo bi aña zan
orduko bakarra.
17. Gaurko seme-alabak
dirade kaxkarrak,
txorakerian erne,
lanerako txarrak,
gogoia ergel eta
gorputzez ttattarrak;
lan oiek egin ditu
ardo ta pattarrak.
18. Osasuna galduta
indarrak gutxitu,
sudur-muturra ubel (2),
begiak gorritu,
egarria geituta
txanponak urritu,
azken egun gorriak
moxkorrak oi ditu.

(2) *Juventud* aldizkariak: *ugel*.

19. Ankaz gora dijoaz
etxe ta erriak,
ondatu ditulako
edan geiegiak.
Agintzen dezutenak
idiki begiak,
Kollome'k esan ditu
bertsotan egiak.

Kollome.

Anaitasuna aldizkarian, 1950'eko Azaroan, sail ontako sei bertso agertu ziran: 2, 3, 4, 5, 6 eta 11'garrena. Aldaketa bakarra: 2/1: Jan eta edariak.

«GOIZEAN SARTU ETA...»

Amar bertso auk, Jose Lizaso'k jarriak dira. Ez, ordea, plazarik plaza bertso kantari dabillen Jose Lizaso azpeitiar bertsolari ezaguna. Beste bat, alegia, azpeitiarra berau ere, Lasao'ko Olaberri baserrikoa. Oker ez bagaude, beraren aotik jaso genituan, 1957'urteko udaran.

1. Goizean sartu eta
gaberdira arten,
taberna-zulotikan
ez gerade erten;
egun guzin zurrutan
baso aundi beten,
gorputzan mesedeik-pe
animaren kalten,
ola bizi gerade
oi ta amar urten.

2. Segi deiogun danok
geren bide onai,
errespetua artuaz
egin bear dan lanai;
askok ez degu nekatu,
beti bear degu jai;
naiz dirurik eman ez
aitari ta amai,
guk ditugunak uzten
dizkogu tabernai.

3. Segi deiogun gogor
ez gaitezen auldu,
gure gorputza onek
ainbat merezi du;
ardo orrek ez dauzka
amazazpi gradu,
ala ere gizona
menderatuko du,
ordun ark etxian zer
erakutsiko du?

4. Batzuk parra eingo dute,
beste batzuk negar,
gu ikusten gaitunak
zerbait egin bear;
geren buruak ustez
egiñikan edar,
emen gabiltz jaietan
oiua ta dear,
gazte galduen gisan
kalietan zear.

5. Penaz beterik dago
gure ama biguña,
gu azten orain arte
jardun da alegiña;
ta orain eskau digunen
zerbaiten ordaiña,
bueltan eman diot
arrazoi bikaiña:
«Neuretzat e ez ditut
ardotako aiña».

6. Esango dizut zer dan
mozkorran kontua:
sarri maldiziyua
ta arrazoi tontua,
berdekeria eta
izkera gaiztua,
lan eiteko gorputzen
palta talentua;
ori da gaztiantzat
atarramentua.

7. Oitura baldin bazu,
gazte, mozkortzeko,
eta lagun txarrakin
iñoiz juntatzeko,
maldiziyo batzuek
iñoiz botatzeko,
tabernatikan nekez
erretiratzeko,
orixe naikua da
anima galtzeko.

8. Bide onari segi,
txarretikan alde,
bestela izugarritzko
arriskuan gaude;
Jainkuak eite'igunen
zerutikan galde:
«Laister zu neregana
etortzeko zaude»,
orduan gure animak
nola ote daude?
9. Beti zabalik dago
elizako atia,
beso zabaldurik an
Jaungoiko maitia,
eta gure anima
pekatuz betia;
gazte sasoiko zaude,
damutu zaitia,
gero nai baldin bazu
zerura joatia.
10. Ara mozkorran kontuk
esan nik itz biyan,
eranak guretzako
zer gauz dakarzukiyan;
zintzo saia gaitezen
gabiltzan tokiyan,
errespetua izan
bizitza guztiyan,
gero sartu gaitezen
zeruko gloriyan.

ATE BIGUN BATERI

Bertso auk, orain emeretzi bat urte jaso genituan, Donostia'ko kaiean, mariñel zar baten aotik, Fermin Imaz bertsolariaren liburua prestatzen ari giñala.

Mariñel ori, Inazio Carril, Luis Carril famatuaren semea, oker ez bagaude beintzat. Luis ori, 1890'an ondarrutarren kontra estropada irabazi zuan donostiar treñeruaren patroia.

Bertso auk ez dira bein ere argitaratu. Olakorik egillearen burutik pasa ere ez. Lagun bati broma pixka bat eman nai eta bertsoak jarri, neurriagatik-eta kezka aundirik gabe.

Bañan bertsolaritzaren alderdi bat orixe da, ain zuzen: lagun arterako bertsoak. Olako zenbat eta zenbat jarri eta kantatu izan dan, naiz-eta silaba geiegiz doñua era gabe beartu, Jainkoak bakarrik daki.

Beste zerbait ere erakusten digute bertso auk: Donosti'ko parte zarreko lagun-alkarte edo soziedade askoren umorea eta euskal giroa.

1. Dozen erdi bat bertso
egin dizkat jarri
Kleto Manterola jauna
nere lagunari;
aindu zigun ate bat jateko
ta egin zun ekarri,
bañan gustoko afayik etzion eman
bere lagunari.

2. Artsaldeko ordu biyetan
kazuelian sartu,
ura ezin egiñik ikatz guziyak
egin ziran aitu;
alaz guztiyaz ere
bate etzan samurtu,
samurtu biarrian
egin zan gogortu.

3. Kazuelatik aterata
maiaren gañian,
Mariak ekin zuen
berakin lanian,
kutxillo ta aizkorakin juaz
ebaki eziñian,
tristura ederra zeguan
gure barrenian.

4. Abuan mokadua artuta jaten
etzeguan errez,
«Au izugarri gogorra zio
—alkarri esanez—,
seguru asko Mariak
egin dik aldrebek».
An zeuden guziok orduan
asi ziran farrez.

5. Farrez lertu biarrik
malkua jariyo,
gure istoriko ate ori
zalako meriyo;
Kleto ixkin batian
an zeguan seriyo,
esanaz: «Aterik ez diat
ekarriko geyo».

6. Alaz guztiyaz ere jaten
gogotikan saia,
naiz atea egon arren
izugarri zalla;
nola larunbata zan,
urrengo egunian jaia,
atearekin egin zun
bigarren afaya.

7. Orra, jaunak, esan
bertatik egiya,
onekin bukatzen det
atearen istoriya;
afari ori izandu degu
goungarriya,
atekin eta erariakin
bukatu zan afariya.

ESNEDUN BATERI

Beste sei bertso auek ere, aurreko saillaren egillèak paratuak dira: Donostia'ko Inazio Carril orrek berak alegia; eta jaso ere beraren aotik egin genituan.

Esnezale bati jarritako bertsoak dira, broma pixka bat jartzearren.

Bertso paratzeari zergatik ekiten dion, azken bertsoak esaten digu: bertso batzuk agindu dizkio Inazio orrek esnezale orri eta itza bete egiten du.

Silaba geiegiz-eta, oso neurri zabala ta lasaia dute bertso auek. Eta beste akats batzuk ere badituzte, bertso onak izateko. Ala ere zergatik argitaratzen ditugun, galdera orri lengo saillaren aurretik erantzuna eman diogula uste degu.

Esnea ere jan-edanetan sartzen baita, bertso-sail oni ere liburu ontan leku eman bear ziztzaion.

1. Dozen erdi bat bertso
egin dizkat jarri,
kaiera etortzen dan
esnedun bateri;
esnia ekartzen du
danentzat ugari,
eskerrak eman gantzake
emakume orreri.

2. Esnedun ori degu
oso salerosa,
gañera danentzat esnia
egiten du osa;
eztakit nungoa dan
Andoain ô Tolosa,
ikusten degunian datorrela
artzen degu poza.

3. Goizeko beatzitako
asten da ojuka,
Jaunai graziyak eztarri
ederra badauka;
zerbait esan eta farrez
asten da algaraka,
orren gibelak aje
askorik eztauka.

4. Malezi pixkat badu
duben edadian:
marmita irikia ekartzen du
eudia ai dunian;
seguru asko ura gelditzen da
esnien gañian,
gero txantxillarekin
aitzen da eraiñian.

5. Gauz oiek nola neronek
dituten ikusi,
egiya esan gabe
ezin leike utzi;
martingala pixkat ere
egin dezu ikasi,
bestela mundu onetan
ezin leike bizi.

6. Orra nik agindua
ein dizut ordaindu,
aindutako bertso abek
bear dituzu jarraitu;
jarraitu eta gero
gogoan ondo artu,
gaizki baldin badaude
faborez barkatu.

LAGUN ARTEAN EGINDAKO SAGARDUAREN GERTAERAK

Onen aurreko bi bertso-saillengatik esanak, berdin balio dute, dudarik gabe, onako bertsoentzat ere.

Egilleak argitaratu-asmorik batere gabe jarri zituala alegia, lagun arteko gertaera bat lagun artean kantatzeko, umore pixka bat jarri beste pentsamenturik gabe.

Eta guk orain liburu ontan agertzen baditugu, garai batean lagun-taldeetan zer giro izaten zan erakustearren egiten degula.

Gisa ontako bertsoak, len esan bezela, bertsoaritzaren alderdi edo eremu baten berri ematen baitigute.

Eskuz idatzita arkitu genituan bertso auek, Timoteo Adurriaga zanaren kuadernoan, Tolosa'n, bertako gertaera ere baita.

1. Zortziko batzubetan
guaz agertzera,
gure lagun artean
pasatubak dira,
kontatu bear degu
geren gertaera,
jendiak jakin dezan
gure asmo ederra.

2. Egun batez pensatu
lagunen artean
sagardua egitea
guztiyon artean,
sagastira juanda
igande batean,
eta danak ekarri
bizkarrak gañean.

3. Sagarrak ekarrita
nun jorikan etzan,
bañan onetarako
arkaitza bat bazan,
ederki garbiturik
Oriyako errekan,
guretzako makina
auxe izandu zan.

4. Amabost lagun juntaturik
geren sagardoteriyan,
bankettxo bat egin genduben
Jaungoikoaren graziyan,
alako bromik ez degu pasa
geren denbora guziyan.

5. Atsaldia ala pasata
urrengo egunian
ia zein egongo zan
animo txarrian;
oso gogor eraso
genduben lanian,
txarragorik badago
lurraren gañian.

6. Biba tolosar gazte,
biba gure kuadrilla,
urte askuan ondo
konserba dedilla;
sagardua egiten
gerade abillak,
eta edaten gera
gutziz egokiyak.

ZENBAIT BERTSO

Gai geienetan bezela, jai-edanaren gai ontan ere badira, guregana osorik iritxi ez diran beste sail batzuk ere. Batean bertso bakarra, bestean bi bertso eta orrela.

Olako bertsoak emen bilduko ditugu orain, alkarren segidan jarrita.

Lenengo au Astigarraga'n jaso genduan, Domingo San Sebastian *Txadonzaia* zanaren aotik:

Lau t'erdiyatik bostak bitarte
atera giñan etxetik,
uste orretan ez giñaden joan
Errenteri'ra Lezo'tik;
arraia gaizki maniatuta,
urdaiak arrak bestetik,
Santa Kurutzek libra gaitzala
usaia duen gaitzetik.

* * * * *

Beste bertso au, bederatzi puntukoa, Erren-
teri'ko Pello Zabaleta bertsolaria zanaren pape-
retan azaldu zan, onako argibide au alboan
duala: «Aspaldiko bertsoa».

Lagun, kalte aundiyak
ditu erariyak,
ordenaren kontrako
astakeriyak:
sudurra luzatu ta
gorritu begiyak,
errezelo txarrian
tente belarriyak,
neketan gerriyak,
juntura elbarriyak,
beti egarriyak;
eale garbiyak,
oik dira ibillera
negargarriyak.

* * * * *

Beste au, Astigarraga'n jaso nuan, 1958 uda-
ran, bertako Domingo San Sebastian *Txadon-
zaia* zanaren aotik:

Tolosa'n etxe batian,
Errementari kalian,
tertulianuak juntatzen dira
guztiz umore onian.

Martin Fandango tinbolarekin,
kuidado, jaunak, arekin
tiro aundiyak botatzen ditu
ipurdi okerrarekin.

* * * * *

Beste au, Jose Elizondo zanaren paperetan
azaldua:

Ai zer aziyo egin nai zidan
Manuben andreak neri:
baso bat ardo atera eta
kobratu nai zizkidan bi.
Aberasteatik ote zabilta
lapurtzen pobre danari?
Toki onera etorri zera
txoro naizelakoan ni.

* * * * *

Bertso-pare au, berriz, Irura'n jaso, Bitor
Alkorta'ren aotik:

Atia *kox kox* jo nion eta
laixter iriki ziguten,
aber mozkor bat eramateko
astua utziko ziguten.

Prebeniturik zesto ta guzi
laixter ekarri ziguten,
aren biarra izan genduan
etxera êmango bagenduen.

Batek nai zuen bertan uztia
sasi tartian sartuta,
bestiak berriz putzura bota
arri koxkor bat lotuta.
Esan niyoen: «Galduba zio
euskaldunaren konduta,
obe diyagu etxera eraman
asto-zestuan sartuta».

* * * * *

Urrengo bertso eta doñu auek, Errenteri'ko
Juan Zabaleta bertsolaria zanaren kuaderno ba-
tetik:

Sinista zazu zutzaz oroitu
eta gerala etorri,
bide guziyan ori esaten
aritu gera alkarri;
eta gaur gero antza emana
egongo zera zedorri,
baxo bana atera zazu
penaren konsolagarri.

The image displays a musical score for guitar, consisting of ten staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. The melody is written on the top staff, while the accompaniment is written on the remaining nine staves. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some chords and rests. A repeat sign is visible in the fourth staff, and the piece concludes with a double bar line in the tenth staff.

Bertso au, Iparragirre'ren *Gitarra zartxo bat*
det doñuarekin kantatu bear dana, Errenteri'ko

Juan Zabaleta bertsolaria zanaren kuaderno baretik:

Menditik eldu gera
deituta errira,
esanez eman bear
diyogula jira.
eta sagardo ona
saltzen dan tokira,
gaur lasai erateko
ez gaude kupira.

* * * * *

Beste bertso au, toki beretik artua: Juan Zabaleta bertsolari zanaren kuaderno ortatik:

—Josetxo Lanberriko,
zer dezu negarrez?
—Amak tabernarako
dirurik eman ez.
Artua *poco-poco*,
kalabaza jaki,
gu nola bizi geran
Jaungoikuak daki.

* * * * *

Bertso eta doñu auek ere, Errenteri'ko Juan Zabaleta'ren kuadernotik:

Ez dute, ez ekarriko
Naparrua'tikan,
ni mozkortuko nauen
ardo-klaserikan;
edozeñek bezela
eran gogotikan,
alare suelto ari
kantuzko platikan.

Beste bertso au, Aldako baserrian jaso da.
Bañan baserri ori zein erritan dagoan, ez gen-
duan idatzi:

Nere amets goxua
nai duenak jakin:
lau legoi kazuelan
zezenarekin,
iriyá adar ta guzti
manduen perrakin,
ganbelu t'elefante
tigre ta artzakin,
balia atunakin,
kokolidro ta putre
arrano beltzakin;
kazuelkada polita
sei milla ogirekin.

* * * * *

Bertso-pare au, Jose Ariztimuño, *Aitzol* za-
naren bildumatik:

Aizazu, Txiki,
aizazu, maite:
nondikan bera dago
Portugalete?
Portugalete,
vino clarete,
erango nuke
baso bat bete.

Baso txikiya baño
aundiya naiago,
egunian baño
gabian naiago.
Erango nuke baño
ez det erango,
tabernari zarrekin
aserre nago.

* * * * *

Lau bertso auek, Jose Ariztimuño *Aitzol* zaren bilduman arkitu ditugu, Jose Antonio Loinaz-Otaño apaiz jauna zanak Asteasu'tik bialdutako sortan:

Tabernan sartu eta
nei barrena oztu,
oraingo edariyak
indarrikan eztu (1);
nunbait ardua egiten
Naparrua'n aztu,
onera ekarrita
urarekin nastu,
kulparik ez dubenik
ez beintzat zapuztu (2).

(1) Loinaz-Otaño'k onela idatzi zuan: *udarrikan eztu*. Banañan dudarik ez, *indarrikan eztu* bear duala.

(2) Onen antzeko bertsoa badu Antonio Berridi bertsolariak. Ikus: *Auspoa* 146, 69 orri-aldean.

Lenago kuartillo bat
guk asko genduban,
barrena bero-bero
jartzen zan orduban;
orain ez sentidurik
esan dan moduban,
ederki bajatubak
dauzkate graduban,
komertzianti oikin
orra zer daguan.

Bart etxera jua nitzan
amar t'erdiyetan,
jateko ezer ez ta
andria erriyetan;
gosariya nolabait,
bazkaia diyetan,
baterako eskax dana
eman dit biyetan.

Allegatu baziñan
bart gure etxian,
burruntzaliya sartuta
bi baba eltzian;
besterik izan ez ta
komeriyak zian,
aietatik onena
andriak jan zian (3).

* * * * *

(3) Bertso au, onela arkitu degu Tolosa'ko Estanislao Urruzola *Uxola*'ren kuaderno batean:

Bart allegatu baziñan
zu nere etxian,

Bertso au ere toki beretik: Tolosa'ko *Uxola'*
ren kuadernotik:

Aurten urte ona da ta
txakoliña merke,
Azpeiti'ko neskatxak
ezkondu nai dute.
Ezkondu nai dute ta
nun dute dotia?
Mantalaren azpian
botilla betia.

* * * * *

Bertso pare au, Oiartzun'en jaso nuan,
Ugaldetxo'ko Larria baserrian, Patxi Labandi-
bar zanak emandako orri batean, eskuz idatzita:

Zenbait trabaju badu
gizonak munduan,
bizi bada andre txar
mozkorren onduan,
sarri ez dakiela
burua nun duan;
gu ere bizi gera
al degun moduan.

zer janarikan ez da
komeriyak zian;
burruntzalikin billaka
bi baba eltzian,
aietatik onena
andriak jan zian.

Andra Mari guriak
orduak-orduak
pentsamentua dauka
jarria arduan,
illuntasun triste bat
sarritan buruan;
mediku gabe daki
ark zer biar duan.

* * * * *

Beste bertso pare au, Tolosa'ko Estanislao
Urruzola *Uxola*'ren kuaderno batetik:

Nik ikusi nituan
San Juan gabean
Txomin eta Bartolo
tabernako atean;
ormia zalakoan
batak bestiari
txix-txix egin zion, *xar-xar*,
praketan alkarri.

Beste bat an zegoan
sukalde ondoan,
il antzo ipiñirik
sureko zuloan;
pipeari tiraka
matrallak puzturik,
suak erreko eban
egon bazan surik.

* * * * *

Bertso au naiko zarra izango da. Aita Jose Inazio Arana zanak (1838-1896) idatzi eta argitarara eman gabeko *Arte métrica bascongada o tratado analítico de la versificación euskara* idazlanean arkitu degu:

Ale goxoak ere
eldu gabetanik,
gogoz jan da gaitz egiñ
ikusten ditut nik;
dala erre, egosi,
orobat gordiñik,
alako janariak
ez dezake onik.

* * * * *

Bertso au *Euzkadi* egunkarian arkitu degu, 1934-III-7'ko zenbakian, Lekeitio'tik bialduta-ko eta *Txiparra* izenordeaz firmatutako idazlan batean:

Asi Tala puntatik
Eskolape'raño
ezta aurkitzen besterik
tabernia baño.
Nor ezta mozkortuko
ainbat tabernakin?
Baita islako akerra
edaten baleki.

* * * * *

Bertso au, Jose Ariztimuño *Aitzol* zanaren bildumatik, Bilbo'ko M. Ziarzolo'k, 1936 urtean, *Abeletxeren kanta-sorta* izenarekin, bialdua:

Egon gura dabenak
umore onian,
etorri tabernara
geu gagozenian;
eta poztutzen ezpada,
ai zure gibela (*bis*)
edo dago gaxorik
edo da ustela.

* * * * *

Beste au ere, *Aitzol* zanaren bildumatik, 1932 urtean, Plazentzi'ko Jerardo Ezenarro *Urzelai*'k bialdua:

Tabernatik tabernâ
zurrutlari bat or
omen dabil utziyaz
erai guziyak zor;
eta asten bazaio
diru eske iñor,
erantzuten omen du:
—*No entender, señor.*

* * * * *

Aitzol'en bildumatik bertso luze au ere. Ez dakit zer doñu-motarekin kantatuko dan. Izenburua onela du: *Brindis éuskaro. Miscelánea* izeneko kuadernoan arkitu genduan:

Noek asmatu zuan
zumoaren, zumoaren
gozoa,
zuen zorionerako
edatera, edatera
nijoa.

Pozgarri
beti, beti, beti, beti
da neurrizko edaria,
bai noski,
elkar maite izateko
zerutikan etorria.
Biotza poz-pozik
paratzen zait neri,
edan ezkeroztandik
kopatxoren bat;
zergatikan ez dan
gauza oberikan
ardoa baizikan
gizonarentzat.
Agur, jaunak:
gauza oberikan
ardoa baizikan
gizonarentzat.

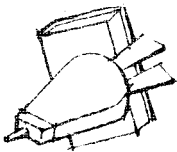
ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1. *R. Artola*: Sagardoaren Graziya (*Aitua*).
2. *M. Soroa*: Gabon, Au ostatubal, Anton Kaiku. (*Aitua*).
3. *F. Apalategi*: Euskal mutillak armetan, I. (*Aitua*).
4. *Pepe Artola*: Ustez laguna detan. (*Aitua*).
5. *P. M. Urruzuno*: Euskalerritik zerura. (*Aitua*).
6. *T. Alzaga*: Ramuntxo. (*Aitua*).
7. *R. Azkarate*: Galtzaundi. (*Aitua*).
8. *A. Apaolaza*: Patxiko Txerren. (*Aitua*).
9. *B. Iraola*: Oroitzak. (*Aitua*).
10. Errege eguneko bertso sayoa. (*Aitua*).
11. *P. Larzabal*: Bordaxuri. (*Aitua*).
12. *Bilintx*: Bertso ta lan guziak. (*Aitua*).
13. *M. Izeta*: Dirua galgarri. (*Aitua*).
14. *P. Larzabal*: Iru ziren. (*Aitua*).
15. Ezkontza galdutako bertsoak, I. (*Aitua*).
16. *A. M.ª Zabala*: Gabon gau bat. (*Aitua*).
17. *A. M.ª Zabala*: Malentxo alargun! (*Aitua*).
- 18-19. *A. Zavala*: Txirrita. (*Aitua*).
20. *F. Goñi*: Lurdesko gertaerak. (*Aitua*).
21. *P. Larzabal*: Herriko bozak. (*Aitua*).
22. Bertsolarien txapelketa (30-XII-1962). (*Aitua*).
23. Aizkolariak. (*Aitua*).

24. *F. Imaz*: Bertso guziak. (*Aitua*).
25. *A. P. Iturriaga*: Jolasak. (*Aitua*).
26. *A. M.ª Zabala, A. Larraitz, Mir*: Periyaren zalapartak. (*Aitua*).
27. Azpeitiko Premiyoaren bertsoak. (*Aitua*).
28. *B. A. Mogel*: Ipui onak. (*Aitua*).
29. *T. Alzaga*: Burruntziya. (*Aitua*).
30. *G. Anduaga*: Egunsentiko txoria. (*Aitua*).
31. *M. Soroa*: Baratzan. (*Aitua*).
32. *M. Elicegui, A. Zavala*: Pello Errotaren bizitza. (*Aitua*).
33. *M. Elizegui, A. Zavala*: Pello Errotak jarritako bertsoak. (*Aitua*).
34. *P. Larzabal*: Senpere-n gertatua. (*Aitua*).
- 35-36. *J. V. de Echagaray*: Festara. (*Aitua*).
37. *A. Cardaberaz*: Euskeraren berri onak. (*Aitua*).
38. *S. Salaverria*: Neronek tirako nizkin. (*Aitua*).
39. *Bertsolariak*: Amar urteko bertso-paperak. (*Aitua*).
- 40-41. *J. R. Zubillaga*: Lardasketa. (*Aitua*).
42. *Uztapide*: Noizbait. (*Aitua*).
43. Bertsolari-txapelketa (1-I-1965). (*Aitua*).
44. *P. Larzabal*: Hilla esposatu. (*Aitua*).
- 45-46. *J. M. Satrustegui*: Bordel bertsolaria. (*Aitua*).
47. *J. M. Urruzuno*: Iru ziri. (*Aitua*).
48. *P. Barrutia, Sor Luisa, X. Munibe*: Teatro zaa-rra. (*Aitua*).
- 49-50. *A. Zavala*: Pello Errotaren itzala. (*Aitua*).
51. *P. M. Urruzuno*: Ur-zale baten ipuiak. (*Aitua*).
- 52-53. *G. Anduaga*: Bertso-bilduma. (*Aitua*).
54. *A. Zavala*: Pernando Amezketarra bertsolaria. (*Aitua*).
55. *Basarri*: Laugarren txinpartak. (*Aitua*).
56. *A. Zavala*: Udarregi bertsolaria. (*Aitua*).
- 57-58. *C. Beobide*. Asis'ko Lorea. (*Aitua*).
59. *A. Zavala*: Axentxio Txanka bertsolaria. (*Aitua*).
60. *A. Zavala*: Errikotxia, Itxaspe ta beste zenbait bertsolari. (*Aitua*).
61. *A. Zavala*: Gaztelu bertsolaria. (*Aitua*).
62. *A. Zavala*: Zarautz'ko Zaldubi bertsolaria. (*Aitua*).

- 63-64. *A. Zavala*: Juan eta Pello Zabaleta bertsolariak. (*Aitua*).
65. *J. M. Satrustegui*: Luzaide'ko kantiak. (*Aitua*).
66. *A. Zavala*: Iru bertsolari. (*Aitua*).
67. Bertsolari-txapelketa (11-VI-1967). (*Aitua*).
- 68-69-70. *A. Zavala*: Alzo'ko Imaz bertsolaria.
- 71-72. *A. Iturriaga*: Ipuiak. (*Aitua*).
73. *A. Zavala*: Iru anai bertsolari. (*Aitua*).
- 74-75. *A. Zavala*: Errenteria'ko bertsolari zaarrak. (*Aitua*).
76. *A. Zavala*: Alza'ko bertsolari zaarrak. (*Aitua*).
- 77-78. *A. Zavala*: Paulo Yanzi ta bere laguneren bertsoak. (*Aitua*).
- 79-80-81. *A. Zavala*: Lexo bertsolaria. (*Aitua*).
82. *A. Zavala*: Juan María Zubizarreta bertsolaria. (*Aitua*).
83. *A. Zavala*: Motza, Zulaika eta Ugalde bertsolariak. (*Aitua*).
84. *M. Matxain*: Uste gabeen. (*Aitua*).
85. *Xalbador*: Ezin bertzean. (*Aitua*).
- 86-87. *A. Zavala*: F. Iturzaeta bertsolaria.
- 88-89-90 *A. Zavala*: Xenpelar bertsolaria.
91. *A. Zavala*: Txapel bertsolaria. (*Aitua*).
92. *I. Alkain*. - *A. Zavala*: Alkain aita-semeak. (*Aitua*).
93. *A. Zavala*: Zubeltzu ta Saikola bertsolariak. (*Aitua*).
94. *A. Zavala*: Atano ta Estrada bertsolariak. (*Aitua*).
- 95-96. *A. Zavala*: Azkoitia'ko zenbait bertsolari.
97. *A. Zavala*: Bidasoa aldeko bost bertsolari. (*Aitua*).
- 98-99. *Inozentzio Olea*: Goierriko lorak.
100. *Manuel Lasarte*: Bertso-mordoxka. (*Aitua*).
- 101-102. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. I. (*Aitua*).
- 103-104. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. II. (*Aitua*).
105. *José Inazio Etxeberria*: Mendi gañetik. (*Aitua*).
106. *A. Zavala*: Pastor Izuela. - Ezkioko ta Segurako itxuak. (*Aitua*).
107. *A. Zavala*: Zepai bertsolaria: (*Aitua*).
108. *Mattin*: Ahal dena. (*Aitua*).
- 109-110. *P. Lafitte*: Mañex Etchamendy bertsolaria.
111. *Bertsolariak*: Xenpelar-aria, 1972. (*Aitua*).

112. *Basarri*: Sortu zaizkidanak. (*Aitua*).
113. *P. M. Urruzuno*: Sasiletrau baten ziria. (*Aitua*).
114. *A. Zavala*: Kaskazuri bertsolaria.
115. *A. Zavala*: Larraburu, Lexoti ta Balentin bertsolariak. (*Aitua*).
116. *A. Zavala*: Oiartzungo bost bertsolari. (*Aitua*).
- 117-118. *Balendin Enbeita*: Nere apurra.
119. *A. Zavala*: Oiartzungo beste lau bertsolari. (*Aitua*).
- 120-121-122. *A. Zavala*: Mendaro Txirristaka.
- 123-124-125. *A. Zavala*: Zapirain anaiak.
126. *A. Zavala*: Uste ezin zan ganbara.
127. *M. Arozamena*: Nere aldia.
128. *A. Zavala*: Amodiozko penak bertso berrietan.
129. *A. Zavala*: Afrika'ko gerra (1859-1860).
130. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (I).
131. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (II).
132. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (III).
133. *A. Zavala*: Arrantzaleen bizitza.
134. *J.M. Arrizabalo - A. Zavala*: Baso-mutillak.
135. *A. Zavala*: Jaioak bizi nai.
136. *A. Zavala*: Noe'ren ontzia.
- 137-138. *Ataño*: Txantxangorri kantaria.
139. *A. Zavala*: Soldaduzkako bertsoak.
140. *A. Zavala*: Nekazariak bai miseriak.
141. *Bertsolariak*: Bertsolari-Txapelketa Nagusia (Donostia, 1980-I-6).
142. *A. Zavala*: Txabolategi, Elkoro eta Leunda bertsolariak.
143. *J. J. Irazusta*: Nork bere bidea (I).
144. *J. J. Irazusta*: Nork bere bidea (II).
145. *J. J. Irazusta*: Nork bere bidea (III).
146. *A. Zavala*: Berridi eta Kuxkullu bertsolariak.
147. *Ataño*: Txori.
148. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (I).
149. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (II).
150. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (III).
151. *Mattin Treku*: Etxe xokotik kantari.
152. *Xalbador*: Herria gogoan.
153. *J. K. Zapirain, Ataño*: Zure Pasio Santua. Asis'ko San Frantziskoren bizitza.
154. *A. Zavala*: Jan-edanaren bertsoak (I).
155. *A. Zavala*: Jan-edanaren bertsoak (II).

AUSPOA
LIBURUTEGIA